

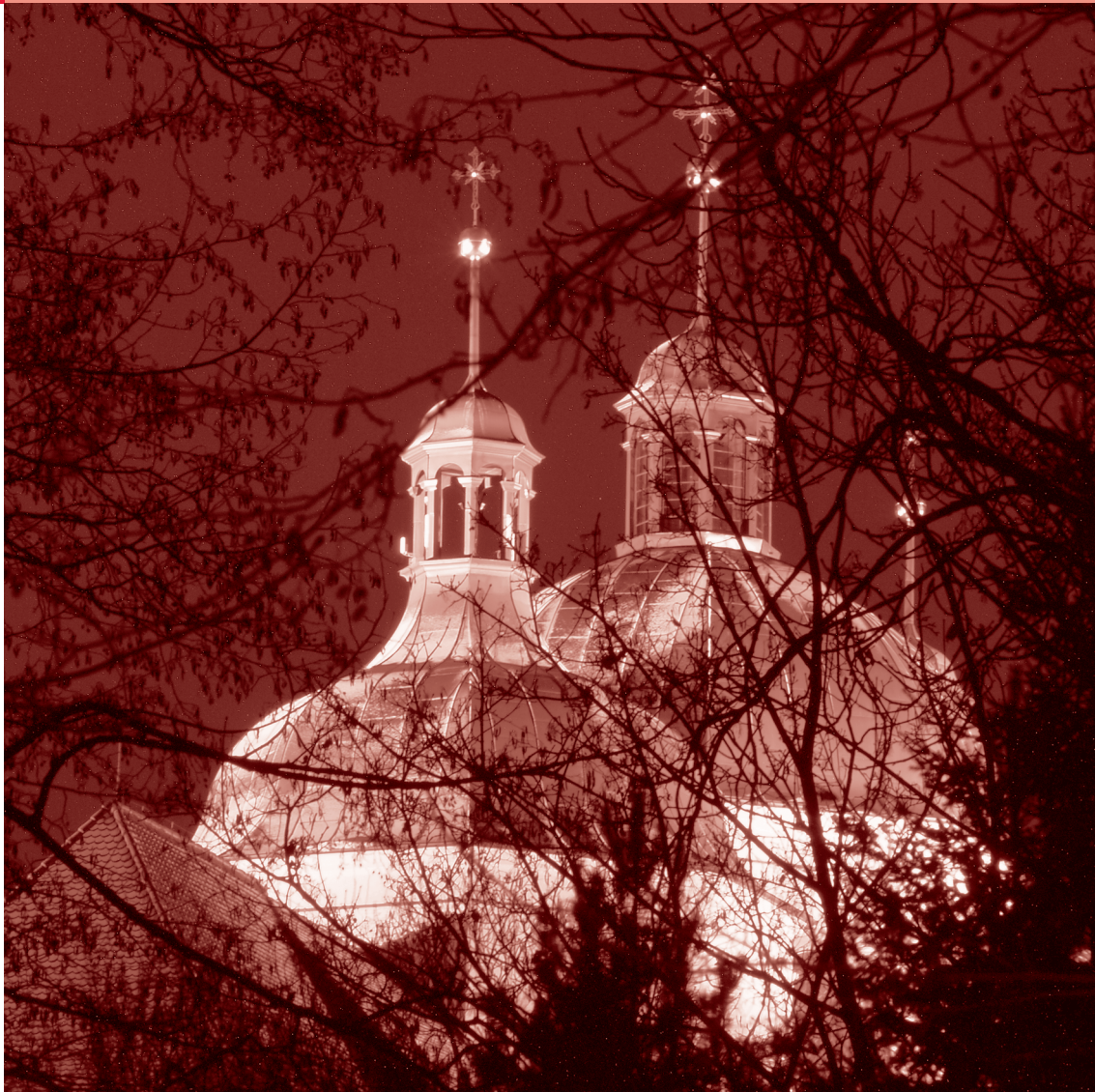

KROK

1

Ročník 4/2007

**Knihovnická
Revue
Olomouckého
Kraje**

OBSAH ČÍSLA

PRVNÍ KROK

Úvodník – <i>Roman Giebisch</i>	1
Anketa 7 divů Olomouckého kraje – <i>Roman Giebisch</i>	2

ROZHOVOR KROKU

Hledání pohádky v životě – Helena Veličková s Irenou Šindlářovou	4
---	---

KNIHOVNICTVÍ DRŽÍ KROK

Digitálním knihovnám svítá zelená. Cena pro Adolfa Knolla	9
Vázat knihy je umění – <i>Helena Stejskalová</i>	13

O KROK DÁL

Čtvero ročních období – čtvero žvlů – čtvero symbolů: Oheň – <i>Irena Šindlářová</i>	14
300 let svatomichalského kostela – <i>Emilie Dohnalová</i>	18

KROK V LITERATUŘE

Zrcadlo skutečnosti v moravských barokních kronikách – <i>Karla Vozáková</i>	23
Básník K. Vysloužil oslavil osmdesátiny – <i>Roman Giebisch</i>	29
Encyklopedie knihy (recenze) – <i>Helena Stejskalová</i>	30
Život bez roušky a kamufláže (recenze) – <i>Bohumír Kolář</i>	33

KROK ZPĚT

Příběh knihy: Jak se tiskla a vážala kniha v minulosti – <i>Helena Stejskalová</i>	35
---	----

KROK FÓRUM

Národním domu v Prostějově se vrací glanc – <i>Alena Spurná</i>	47
Nový památník lovců mamutů v Předmostí u Přerova – <i>Aleš Drechsler</i>	50

KROK INFORMUJE

Ceny Olomouckého kraje za kulturu 2006	52
Oborová brána Knihovnictví a informační věda (KIV)	55
Aktuality	56

REGIONÁLNÍ OSOBNOSTI	58
----------------------------	----

Na obálce kostel sv. Michala v Olomouci
Foto P. Antonín Basler

KROK • Knihovnická revue Olomouckého kraje
Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 4., číslo 1, vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktorka: PhDr. Helena Veličková,
e-mail: velickova@vkol.cz
Odpovědný redaktor: Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.
e-mail: roman@vkol.cz

Redakční rada:
Václava Jemelková,
e-mail: v.jemelkova@kr-olomoucky.cz
Mgr. Hana Bartošová,
e-mail: bartosova@olmuart.cz
PhDr. Miloš Kvapil,
e-mail: reditel@knihovna.cz

Adresa vydavatele a redakce:
Vědecká knihovna v Olomouci,
Bezručova 3, 779 11 Olomouc
Tel.: 585 205 311, fax: 585 225 774
e-mail: redakce@vkol.cz
IČO: 100625

Grafická úprava obálky: Ivana Perůtková
Kresby: Ing. Markéta Veličková
Technická redakce: Petr Jančík
Tisk: Polygrafické středisko
Univerzity Palackého v Olomouci
Biskupské nám. 1, 771 11 Olomouc

ISSN: 1214-6420 (tištěná verze)
1214-648X (elektronická verze)
Registrace: MK ČR E 6450

www.vkol.cz/krok

Uzávěrka čísla: 12. února 2007

Vážení čtenáři,

koncem března roku 2007 budou opět vyhlášeny a oceněny významné stavby Olomouckého kraje za uplynulé období. Vedle nominované budovy Vědecké knihovny v Olomouci na Bezručově ulici č. 3 však bude jistě žhavým kandidátem na ocenění i výjimečný nízkoenergetický dům Sluňákov v Horce nad Moravou, kde vzniklo turisticko-informační centrum ekologických aktivit, které nás bude seznamovat s přírodou celého Olomouckého kraje. Tento projekt podpořený Evropskou unií bude nabízet jakousi přírodní obdobu kulturním a historickým památkám, se kterými se lze seznámit v rámci podzemních Dnů evropského kulturního dědictví.

Přírodní i kulturně historické divy Olomouckého kraje chce zmapovat anketa **7 divů Olomouckého kraje**, kterou vyhlášíme v tomto čísle našeho časopisu. Krásné druhé místo elektrárny Dlouhé stráně v Jeseníkách v celostátní soutěži 7 divů České republiky nemůžeme opomenout a chceme široké veřejnosti přiblížit hrady, zámky, církevní památky, muzea a galerie, ale i přírodní a jiné zajímavosti Olomouckého kraje. Na Seznamu památek chráněných UNESCO se z našeho regionu zatím zapsal pouze Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci, i když byly snahy nominovat soubor olomouckých barokních kašen nebo ruční papírnu ve Velkých Losinách. Počátkem tohoto roku představilo Ministerstvo kultury České republiky výběr kulturních statků České republiky pro zápis do Světového seznamu kulturního a přírodního dědictví UNESCO na období 2007 až 2018.

Tento výběr obsahuje pouze kulturní památky, které připravil Národní památkový ústav s referátem pro záležitost UNESCO. Na seznam se dostaly památky Velké Moravy – velkomoravské hradiště v Mikulčicích, třeboňské rybníkářské dědictví, horský hotel a vysílač Ještěd, stavby moderní architektury v Praze – Müllerova vila a kostel J. Plečnika, barokní kulturní krajina Betlém a Kuks, Karlovy Vary, Mariánské lázně a Františkovy lázně, hrad Karlštejn, hřebčín v Kladrubech, město Slavonice, industriální soubory v Ostravě, pevnost Terežína a památky na výrobu piva v Žatci. I když se s většinou nominací mohu ztotožnit, přesto bych v této elitní sestavě některé památky s klidem v duši nahradil např. nejstarší provozovanou ruční papírnu ve Velkých Losinách. Výběr památek je vždy subjektivní a odvislý od různých lobby zainteresovaných úředníků.

I když se nemožu plně uspokojit s návrhy Odboru památkové péče Ministerstva kultury ČR ohledně nominací pro Seznam UNESCO, jsem tomuto ministerstvu vděčný za letošní udělení Ceny MK ČR za přínos k rozvoji české kultury v roce 2006. Prvním laureátem této ceny se stal kolega knihovník, statutární zástupce ředitele Národní knihovny ČR Mgr. Adolf Knoll. A. Knoll obdržel toto ocenění za přínos v zapojení České republiky do mezinárodních programů v oblasti kultury, především digitalizace písemného kulturního dědictví. Byl garantem prvních projektů UNESCO programu Paměť světa a byl u počátků systematické digitalizace rukopisů v Národní knihovně v Praze, za kterou tato instituce jako první získala v roce 2005 cenu UNESCO Jikji – Paměť světa. A my vám přinášíme rozhovor s tímto výjimečným kolegou...

Roman Giebisch

Anketa 7 divů Olomouckého kraje

Původní seznam sedmi divů světa vytvořil řecký filozof Filón Byzantský již před dvěma tisíci lety a jeho soupis zůstal dodnes v povědomí široké veřejnosti. Paradoxní je, že se do dnešních dnů zachovaly pouze pyramidy v Egyptě. Nikdo z nás již nespatří Rhodský Kolos, visuté zahrady Semiramidiny, Artemidin chrám v Efesu, Feidova Dia v Olympii, Mauzoleum v Halikarnassu či maják na ostrově Faru.

V touze po obdivování dosud existujících staveb, kterých je na celém světě veliké množství, a především pod vlivem magické sedmičky na konci letošního roku 2007, vyhlásila švýcarská nadace New 7 Wonders již roku 2001 anketu, v níž mohou účastníci navrhnout svých nových sedm divů světa. Z navržených staveb vybrali světoví architekti v roce 2006 21 finalistů a nových sedm divů světa bude představeno 7. 7. 2007 v 7 hodin, 7 minut a 7 sekund. Pokud se chcete zúčastnit hlasování a podpořit svého favorita, můžete se zaregistrovat na adrese: <http://www.new7wonders.com>.

Foto: archiv

21 finalistů:

- Akropolis* – posvátný chrám je nejvýznamnější řecká starověká památka
- Alhambra* – královská rezidence, kterou vystavěli Maurové v jižním Španělsku
- Angkor* – bývalé hlavní město Khmerské říše od 9. do 15. století, dnešní Kambodža
- Chichen Itza* – největší a nejvýznamnější mayské místo v centrální části severního Yucatánu
- Socha Ježíše* – dílo sochaře Maximiliana Paula Landowského se tyčí nad Rio de Janeirem
- Koloseum* – dějiště gladiátorských her a zápasů s otroky v Římě
- Sochy na Velikonočním ostrově* – obří kamenné sochy Moai ze sopečného tufu
- Eiffelova věž* – stoletá věž u řeky Seiny je symbolem Paříže
- Velká čínská zeď* – mohutné opevnění Číny je prý jediné místo na Zemi viditelné z Měsíce
- Hagia Sophia* – chrám Boží Moudrosti je chrám na Zlatém rohu v Istanbulu
- Kyomizu Temple* – několik různých japonských buddhistických chrámů ve východním Kjótu
- Kreml* – obrovská pevnost s desítkami zajímavých staveb v srdci Moskvy
- Machu Picchu* – náboženské kultovní místo 112 km od Cuzka
- Neuschwanstein* – velkolepý zámek, umístěný na skalnatém vrchu v bavorských Alpách
- Petra* – skalní město s pohřebním komplexem nabatejských vládců v Jordánsku
- Pyramidy* – deset pyramid v egyptské Gíze je jediný dochovaný div starověkého světa

Socha Svobody – neznámější socha Severní Ameriky stojí na výběžku ostrova Manhattan
Stonehenge – komplex menhirů a kamenných kruhů na Saliburské pláni v Jižní Anglii
Opera v Sydney – architektonický symbol Austrálie je dílem architekta Jorna Utzona
Tádž Mahal – hrobka nejmilovanější manželky Mumtáze Mahala ze 17. století
Timbuktu – hliněné město v Saharské poušti ze 14. století

K této celosvětové kampani se pochopitelně připojila i Česká republika a v roce 2005 si čtenáři IDNES a MF Dnes během jedenácti týdnů hlasování zvolili ze svých třiceti nominací 7 divů České republiky. Anketa je pro obyvatele Olomouckého kraje jistě velmi zajímavá, protože se stavba z našeho regionu umístila na druhém místě, a tudíž našemu kraji jen o několik hlasů uniklo 1. místo. Přecherpávací elektrárna Dlouhé Stráně v Jeseníkách se umístila hned za Karlovým mostem v Praze. Na dalších příčkách se umístily tyto stavby: Pražský hrad, Karlštejn, vysílač s hotelem na Ještědu, zámek v Hluboké nad Vltavou a historické centrum Českého Krumlova.

V této české anketě hlasovalo celkem 1 213 362 čtenářů a pro elektrárnu Dlouhé Stráně přišlo 105 603 hlasů. Další naše želízko v ohni, které bylo bohužel vyraženo, byl Sloup nejsvětější Trojice v Olomouci, který získal pěkných 12 809 hlasů. Čeští architekti se vyjádřili v tom smyslu, že se tento výběr dal předpokládat a že jsou rádi, že se do našeho výběru dostaly i soudobé stavby. Nečekanou touhu po romantice deklarovali Češi v další podobné anketě, která proběhla v roce 2006 na internetu mezi 55 000 čtenáři on-line magazínu

deníku Právo a portálu Seznam na Novinky.cz.

Jako největší div světa zde byl zvolen kontroverzní německý zámek Neuschwanstein. Na dalších příčkách se usadily stavby – pyramidy v Gíze, Velká čínská zeď, Alhambra, Stonehenge, Tádž Mahal a Eiffelova věž. Zajímavé je, že nejvíce neoblíbená je Socha Svobody, ale tady zřejmě na Čechy působí problematická zahraniční a vízová politika USA. Chápeme, že v zahraniční konkurenci 21 světových kandidátů není zástupce České republiky, ale když si mají Češi zvolit svoji oblíbenou stavbu, tak nad elegantním Pražským hradem zvítězí kýčovitý německý zámek Neuschwanstein, připomínající Disneyland?

Redakce našeho časopisu KROK se rozhodla uspořádat anketu **7 divů Olomouckého kraje**, protože si myslíme, že se v našem kraji nachází mnoho úžasných kulturních a přírodních divů, které jsou unikátní nejen v České republice, ale i v Evropě. Jen málo Čechů ví, kde najdete nejstarší muzeum svého druhu s ojedinělými exponáty na světě, kde hledat nejhlubší propast ve střední Evropě, kde stojí snad nejstarší synagoga v České republice, kde uslyšíte největší varhany ve střední Evropě a která jeskyně má nejstarší dochované stopy minulosti u nás. Nechceme našim čtenářům podsouvat žádné nominace, snad použijeme jen několik ilustračních fotografií. Pokud se chcete naší ankety zúčastnit, stačí vyplnit anketní lístek, který získáte v naší knihovně a také na adrese: www.vkol.cz/divy.htm.

Děkujeme za Váš hlas a s výsledky naší ankety vás seznámíme v dalším čísle KROKu.

Roman Giebisch

Hledání pohádky v životě

Mnozí čtenáři KROKu Irenu Šindlářovou už asi znají z rozhlasových celoročních cyklů *Tajemná místa hor*, *Legends studánek a pramenů*, *Mytologický rok*, *Tepny krajiny a jiných, které byly odvysílány* (v autorské spolupráci s Miroslavem Kobzou) v letech 2003–2006.

Obyvatelé některých obcí Olomouckého a Moravskoslezského kraje však znají její jméno i jinak – jako autorku *Pamětí jejích obce: zatím jsou to Pohořany, Olomouc-Slavinín, Dětrichov nad Bystřicí, Bílsko, Domašov u Šternberka, Rýmařov-Ondřejov, Huzová. Milovníci pověstí a tajemných příběhů Jesenícka si jistě vzpomínají na *Soviho krále* (1998), *Bludný kámen* (1999), *Spícího rytíře* (2001), nebo *Tajemné příběhy zemí Koruny české* (2001). *Turisté ocení originální příručku Průvodce po tajemných místech Nízkého Jeseníku* (ve spoluautorství s Robertem Brindou) z roku 2001 či *Průvodce po tajemstvích hradů severní Moravy* (2005). Z dalších publikací připomeňme titul *Blázni a šarlatáni, aneb odvrácená tvář duchovního světa* (2003), *Budha a Kristus – literární úprava díla L. Procházky* (2003), *Mýty a báje starých Slovanů* (2003) a *Legends linhartovského zámku* (2006).*

Ireno, podle dat vydání tvých knížek je zřejmé, že jsi autorka velice aktivní a psaní je pro tebe denním chlebem, což asi u spisovatelky z povolání ani nemůže být jinak. Mohla bys v úvodu čtenářům KROKu dát trochu nahlédnout do svého tvůrčího kadlubu?

Sama jsem do něho občas nahlížela a věř mi, že i mně samé se v té spleti reality a fantazie někdy těžko orientovalo. Já vnímám práci tvůrčího člověka ve dvou sférách. První z nich nazývám řemeslem, které může být uskutečněno díky jisté dávce talentu, systematické práci, vůli a schopnosti zprostředkovávat poznané skutečnosti. V tomto duchu jsou psána všechna díla, jejichž spisovatel pracuje se slovy, ohraničenými časem a prostorem, slovy

popisnými a určenými k reprodukci exaktního světa. Troufám si tvrdit, že takových knih – ale i obrazů, hudebních děl, filmů aj. – je velká většina. Mají svůj význam, předkládají výpověď našemu světu a o tom, jak v něm žijeme.

Druhá sféra vychází z okamžiku, v němž se umělec stává přístupným pro působení nedefinovatelných magických sil a tím i průsečíkem světa imaginárního a pozemského. Tento tvůrčí proces přidává slovům i intonaci, která následně umožňuje čtenáři vytvářet si vlastní představy, stát se svědkem něčeho dosud nepoznaného a být přítomen projeveným důkazům existence

vlastní duše. Tato díla předkládají výpověď o Universu a o tom, proč v něm žijeme.

Nemám od sebe dostatečný odstup, abych mohla posoudit svůj tvůrčí kadlub. Jen mohu říct, že někdy vím, co, jak a proč píšu a někdy se sama stávám udiveným čtenářem svých vlastních slov.

Když se ohlédnu za tvým dosavadním dílem, je pro mne těžké označit nějakou „červenou nit“, která by se táhla celou tvorbou od začátku do konce. Spíš je to široký záběr témat a žánrů od poezie, pohádek a mýtů přes historiografii a etnografii až k filozofickému poznávání duchovních principů světa. Co tě vlastně v životě poprvé motivovalo k psaní?

Poprvé v životě mne k psaní motivoval život. V mládí jsem ho cítila ve věších, první lásky se ostatně ani nedají lépe vyjádřit, později v próze – to když jeho prožití příběhy získávaly na dynamičnosti, a ještě později, když jsem si s vděčností uvědomila, že nedostanu od života to, co chci, ale jen to, co potřebuji, začala jsem si uvědomovat, že nic neexistuje samo od sebe a samo pro sebe a že je potřeba se snažit vnímat život vnějšími i vnitřními smysly. A tak jsem se od básní, bluesových textů přes povídky pomalu dostávala i k pohádkám, legendám, historickým dokumentům, mytologii, hermetickým naukám a mnohému jinému, co dává naději na poodhalení Isidiny roušky k mystériím tohoto světa. A ta se skrývá ve všech projevech, kterými vesmír disponuje – samozřejmě v režii něčeho mnohem mocnějšího, co přesahuje hranice našeho chápání, ale dosahuje hranic naší víry. Ta moje je příčinou toho, že mám motivaci psát knížky.

Dlouho jsi žila v bývalé německé pile u Děřichova nad Bystřicí, na lesní samotě – zpočátku i bez vody, elektřiny a telefonu. Jak jste tenkrát s manželem dokázali přežít v tak nehostinných a pro dnešní civilizaci neobvyklých podmínkách?

Právě tak, jak to dokázali lidé v dřívějších stáletích. V tichu a klidu – to pak Matka Příroda pouští z náruče své děti – skřítky, víly, strážce pokladů, bludičky, vládce žvlů, vodníky i ptáky a zvířata. U večerního plamene svíčky, kdy se vypráví o věcech mezi nebem a zem. V prostoru pro Genia loci, který nechává oživnout dávno zapomenuté příběhy. Bylo by však nespravedlivé přijímat tyto dary jen tak. Takže o slovo se hlásila i realita a vyžádala si svou daň v podobě revmatických prstů, cesty k vlastnímu domu ztracené ve sněhové vánici, zlomené sekery při snaze prosekat se ledem k vodě, vyvrtnutého kotníku, s kterým se nedalo přes metrové závěje nikam dobelhat, a nutkavé potřeby promluvit s někým, kdo je nesmírně daleko. To všechno takový způsob života přináší, ale dnes můžu říct, že odnáší jen malinko. Jaksi ubírá člověku jen to, co není potřebné pro přežití a přináší jakousi lehkost bytí, která spočívá v uvědomění si toho, že to, co nemám, nepotřebuji.

Když jsi psala o minulosti obcí na území bývalých Sudet, musela jsi prostudovat spoustu archivních pramenů. Vytvořila sis obrázek o tom, jak Němci v Sudetech žili i o okolnostech, za jakých museli po válce odejít. Jak se na téma odsunu Němců díváš? Dá se v té nešťastné historii hledat i něco symbolického, osudového? Sudetská oblast, zejména Jesenicko, má dodnes tak zvláštní, tajemnou atmosféru a žije tam tolik svérázných lidí s pohnutými osudy, že se

skoro chce věřit, že původní soužití Čechů a Němců, poválečná nenávist a současné opětné sblížování jsou jenom dějinami osudového příběhu téhle části Moravy.

Jsem rodačka z Olomouce a absolventka škol, které mi v duchu tehdejších osnov vytvořily docela jinou představu o poválečné historii i o osídlení a obyvatelích této krajiny. Když se mi dostala do rukou první kronika, sepsaná úhledným rukopisem pana řídícího české menšinové školy z let dvacátých až třicátých minulého století, byla jsem překvapena. Pan řídící líčil bezproblémové soužití Čechů a Němců v jedné vesnici, trvající po celá věky až do období narůstání vlivu Henleinovy strany, která kopírovala hitlerovský režim v Německu a snažila se všemi prostředky získávat nové členy. Psal však, že pro většinu zdejších Němců byla liberální demokracie Československa důležitější než sympatie k německému nacionalismu. Nicméně jako každý totalitní režim, tak i nacismus postupně dokázal zneužít národního povědomí lidí a za přispění propagandy a oddaných fanatiků rozšiřovat řady jejich přívrženců. Tohle se v historii lidstva opakovalo už mnohokrát v různých modifikacích. Hrozné dopady světové války jsou nesporným dokladem o zvrhlosti a krutosti fašismu. Je velmi těžké zaujmout objektivní stanovisko k odsunu Němců. Můj osobní názor je ten, že jistá část z nich si sama svým nacionalistickým chováním a přítakáním tehdejší vykonstruované

německé ideologii zasloužila tento ortel, ale na druhé straně je třeba vidět i ty, kteří s tamním režimem neměli vůbec nic společného, starali se jen o své usedlosti, na kterých hospodařilo několik generací jejich předků a zanechalo otisky svých dlaní na kamenných zdech jejich domů. Tato kapitola je však již uzavřena a já jakožto člověk, mající má v rodokmenu jména česká, rakouská, německá i polská, si jen přeji, ať jednotlivci, kteří drží v rukou osudy národů, jsou moudří a prozíravě nadčasoví.

Zabývala ses řadu let astrologií teoreticky i prakticky. Kde ses jí naučila? Ovlivnila nějak zásadněji tvůj postoj k lidem a k životu?

S astrologií jsem se poprvé setkala ve svých třinácti letech, kdy přítel mých rodičů (kterého bohužel nemám dovoleno jmenovat) sestavil pro mne horoskop. Tento pán se v té době zabýval

astrologií již mnoho let, samozřejmě – mimo jiné i s ohledem na tehdejší režim – neveřejně a nekomerčně. Byl skvělý matematik, vyznal se i v astronomii, jeho koníčkem byla historie a mytologie. Dodnes nemohu zapomenout na naše pozdější schůzky téměř konspiračního charakteru, při nichž jsme s ním a jeho starým přítelem – také astrologem – diskutovali nejen o této nauce, ale i o jiných hermetických věcech. K těmto tématům jsem se po mnoha letech vrátila, ozvěna dávných slov mi samočinně vstupovala i do mých příběhů. Už tenkrát mi bylo řečeno, že mám jisté vlohy pro divinaci horoskopů, ale mne odrazovala matematická část této činnosti. Tenkrát nebyly k dispozici žádné astrologické počítačové programy a všechno záleželo na tom, jak člověk zvládne sférickou trigonometrii a další podobné, pro mne až nestravitelné, pojmy. Přesto jsem se asi ve svých třiceti letech pomalu odvážila do hvězdné oblohy nakouknout, sestavit a sama vypočítat horoskop

byla příliš silná. Můj učitel mě trpělivě podporoval, podařilo se a já se během následných let věnovala astrologii s velkým nadšením a radostí. V Olomouci jsme v devadesátých letech spolu s několika přáteli založili Astrologickou společnost, která dodnes existuje. Sama se již prakticky astrologii několik roků nevěnuji, protože se mou prioritou stalo psané slovo – jaksi mi na cestu začala svítit jiná Světla, než je v astrologii Slunce a Luna... Nejsem schopna posoudit, jak dalece astrologie můj život ovlivnila, to bych musela prožít paralelně ještě další život zcela bez ní, ale jedno vím. Dala mi větší úctu k lidem a životu, vědomí toho, že nic z toho, co se děje ve vesmíru, není zbytečné, a že očima lze spatřit jen vlastnosti něčeho, nikoliv podstatu. A také mi dala pár výborných přátel.

Žila jsi řadu let v Olomouci ve společnosti umělců, znalců umění, lidí tíhnoucích ke krásnu a k duchovním hodnotám. Ostatně s mnohými z nich jsi dodnes v kontaktu. V tvých nejznámějších publikacích se svět jeví jako prolínání tvrdé životní reality s pohádkou, mýtem, snem a tajemstvím. Totéž by se dalo říct o tvém vlastním osudu, který ti mimo jiné ukládal spoustu tvrdé práce. Stačí vzpomenout dřinu kdysi na chalupě v Dětrichově, nyní na pohořanském domě, kde bylo potřeba provést rozsáhlé stavební úpravy. Jsi na to sama, nebo máš pomocníky? Jak se ti daří spojit tak odlehlé činnosti – psaní, studium

a literaturu a nikterak pohodlný život v nemoderním stavení?

Někdy těžko. Je to prolínání světů, ale vzhledem ke způsobu života, který jsme si zvolili pobyt na této planetě, jsou oba důležité. Je pravda, že je snazší při nošení cihel či hrabání listů přemýšlet o tématu pohádkového příběhu než naopak při psaní pohádkového příběhu přemýšlet o opravě prasklé rýny nebo o kapajícím vodovodním kohoutku. Tak jsem se naučila psát, i když nepíšu a když píšu, tak píšu. Někdy je komické pozorovat, jak ruka s olámanými nehty a mozoly na dlaních vyukává na klávesnici éterická písmena pohádkového příběhu. Ale i tak je to možné. Říkám si, že leckterá ruka pěstěná a hedvábná se nikdy do pohádek neprofuká. Navíc se mi všechno lépe zvládá s vírou, která mi dává jistotu, že i když se rozhlednu a nikoho nevidím, vím, že nejsem sama. A také mám svou rodinu a své přátele, kteří podivnosti mého života nejen respektují, ale pomáhají mi i s pra praktickými záležitostmi. A těm, kteří mi říkají, že by si to zařídili jinak, říkám, ať si to tedy jinak zařídí. Zkrátka já mám pocit, že v panelákovém pokoji bych to měla příliš jednoduché.

Co se týče té společnosti, kterou jsi zmínila, ano, v době, kdy jsem byla „normálně“ zaměstnaná u Českého fondu výtvarných umění, mi opravdu vstoupilo do mého života několik souznicích lidí, kteří jsou se mnou dosud a stále jsme pro sebe stejně důležité. Já jsem nikdy nepřestala věřit v člověka, přes všechna nedorozumění a zradu, a tak přátelství a pohodové lidské vztahy jsou pro mne stále velmi zásadní. Naučila jsem se nebrat nikomu jeho pocit vlastní důležitosti a s tímto

se mi lépe pohybuje v jakémkoliv společenství. Jásám radostí, když potkám moudrého člověka se smyslem pro humor, ale netruchlím, když se setkám s někým, kdo je nabubřelý, nevědomý, případně pyšný na svou pokoru. Jsem si jistá, že kdybychom byli jednobarevní, ztratili bychom sami sebe v davu.

Kde o tobě čtenáři KROKu v současnosti uslyší? Jaké máš literární nebo mediální plány v nejbližší budoucnosti?

Uslyší o mě tam, kde se bude o mě mluvit... Teď mi to připomenulo jednu pikantní situaci, kdy jsem jela autobusem a na sedadlech přede mnou, netušíc, že jsem to já, kdo poslouchá, mluvily o mě dvě jistě velmi zvědavé ženy. Nebylo to nic lichotivého, ale musím přiznat, že jsem jim místy musela dát za pravdu. Ale vážně. V současné době pracuji na literárním přepisu pro knižní vydání odvysílaného rozhlasového cyklu Tepny krajiny ve spolupráci s Mirkem Kobzou, připravuji se na zpracování příběhu ze 16. století pro chystanou publikaci o Olomouci, dostala jsem nabídku na historické Paměti dalších dvou obcí, rovněž mne potěšila nabídka na spolupráci s časopisem KROK a také věřím, že se mi letos podaří dokončit autorskou knihu, jejíž téma nechávám prozatím v tajnosti. S Českým rozhlasem budu spolupracovat i nadále a jsem tomu ráda.

*Ireno, přeji ti, aby tvoje šťastná hvězda stoupa-
la vzhůru a dala o sobě často vědět nám na zemi
a samozřejmě ti děkuji za rozhovor.*

Helena Veličková

Digitálním knihovnám svítá zelená

Cena pro Adolfa Knolla

Mgr. Adolf Knoll, statutární zástupce ředitele Národní knihovny ČR, převzal 5. 1. 2007 od ministra kultury Cenu Ministerstva kultury za přínos k rozvoji české kultury 2006. A. Knoll se stal vůbec prvním laureátem této ceny. Podrobnější informace o ceně i o jejím laureátovi získáte na webu Ministerstva kultury ČR.

Vážený pane magistře, smyslem programu UNESCO Paměť světa je veřejně připomínat a podporovat záchranu a zpřístupňování kulturního dědictví dochovaného v dokumentech všeho druhu, a přesto se Evropská unie rozhodla, že tyto projekty na digitalizaci nebude financovat. Jak tuto skutečnost řeší jednotlivé členské státy EU?

Je třeba si uvědomit, že finanční prostředky EU jsou tak jako tak naše peníze. Tady nejde o nic jiného než o dělbu práce mezi EU a členskými zeměmi a o spolufinancování toho, čemu říkáme digitalizace. Přesněji řečeno, jde o digitální zpřístupnění kulturního a vědeckého dědictví. To se skládá z pohledu EU z vlastní digitalizace (pořízení digitálních dat), jejich zpřístupnění online v digitálních knihovnách a jejich dlouhodobé ochrany. EU ve svých programech, kterých je několik jak v oblasti výzkumu a vývoje (například rámcové programy nebo Eureka!) nebo mimo ni (eContentplus, eTEN, Kultura 2000 a další), podporuje tzv. přidanou evropskou hodnotu, tedy nikoli to, co má národní význam, jako je poří-

zení dat. V srpnu 2006 vydala Evropská komise doporučení členským zemím v tomto smyslu, které bylo v podstatě kladně přijato i radou ministrů členských zemí. Přestože jeho dodržování není závazné, mluví jasnou řečí o tom, co by měly dělat členské země na jedné straně a Evropská komise na straně druhé. Velká vlna protestu, která se vzedmula jako reakce na digitalizační aktivitu především Google a která byla vedena Francií, nebyla ničím jiným než snahou získat peníze na digitalizaci z evropských programů. Konkrétně Francie toho pak využila doma a její národní knihovna získala velkou státní podporu pro tzv. masovou digitalizaci, což je právě to, co nám chybí. Jednotlivým členským státům EU nezbyvá nic jiného, než prostředky na digitalizaci najít mimo EU, tzn. buď ze státního rozpočtu, nebo ze soukromého sektoru. Například v Britské knihovně hromadně digitalizuje firma Microsoft a v Bodleian Library v Oxfordu Google. Nicméně takto nelze digitalizovat vše; navíc v neanglicky mluvícím světě se investice soukromých forem do digitalizace stěží zaplatí, takže skutečně zbývá většinou pouze stát. Ostatně, kdo jiný by měl o kulturní dědictví pečovat víc než právě ten, kdo ho vlastní. V Koreji, Číně nebo Indii neexistují žádné nadnárodní fondy typu programů EU, a přesto příslušné země financují digitalizaci zcela samozřejmě ze svých zdrojů. Například Korejská národní knihovna v Soulu digitalizovala více dokumentů než všechny evropské národní knihov-

ny dohromady. V této oblasti také platí, že tam, kde se digitalizace stala v dobrém slova smyslu komerční záležitostí, zlevnila a zrychlila, protože ji vykonávají specializované firmy. To je asijský model. V Evropě může být dobrým příkladem v tomto smyslu zejména Španělsko – v Národní knihovně v Madridu je asi polovina množství dokumentů digitalizovaných evropskými národními knihovnami dohromady. Mimoto mohou některé země EU také využívat pro digitalizaci tzv. Finančních mechanismů Norska a EHP, pokud se jejich vlády rozhodly tuto pomoc orientovat tímto směrem a pokud byly jejich projekty jejich institucí schváleny v mezinárodním výběrovém řízení. Totéž platí i pro strukturální fondy EU – například Národní knihovna Litvy ve Vilniusu získala obrovské prostředky na digitalizaci právě odsud. Její projekt se týká celé země a různých typů institucí; nicméně předpokladem je, že daná země se musí rozhodnout, že chce strukturální fondy využít také pro tento účel. Bez ohledu na výše řečené je však ochrana a zpřístupnění kulturního dědictví především věcí té které země. Rozhoduje přitom hodnota kulturního dědictví, nikoli jeho geografická provenience, tzn., že rovným způsobem se musíme starat i o kulturní dědictví jiných národů, které vlastníme.

Jaké byly reakce evropských národních knihoven a dalších institucí, kterým Národní knihovna ČR navrhla spolupráci při virtuální integraci národních sbírek do digitální knihovny Manuscriptorium ?

Tyto reakce byly vesměs pozitivní: my jsme v první fázi získali pro spolupráci na 20 institucí vlastních digitální obsah, který by patřil do

Manuscriptoria. Jde o námi navržený nový projekt EU, jehož tématem je právě rozšíření Manuscriptoria. Kampaň získávání dalších partnerů (asociovaných, tedy těch, kteří přímo neřeší projekt) je také součástí projektu, který je na dobré cestě, aby byl schválen k financování. Některé instituce váhají nebo se nevyslovily; nicméně například v oblasti národních knihoven naši partneři spolu s námi mají k dispozici na 85% rukopisů, digitalizovaných v evropských národních knihovnách. Největšími hráči na této scéně jsou kromě nás národní knihovny Islandu a Srbska. Cennými partnery se však stávají například národní knihovny Španělska a Itálie (Florence), univerzitní knihovny ve Vilniusu nebo Vratislavě a další instituce v Dánsku, na Islandu, v Litvě, Rumunsku, Rakousku a dalších zemích. Odborní partneři pak kromě jmenovaných institucí pocházejí z Francie, Německa, Velké Británie, Polska, Itálie a Litvy.

V rámci projektu Veřejné informační služby knihoven, podprogram č. 2, jste lektoroval celou řadu školení o digitalizaci v krajských knihovnách. Vašeho výborného semináře se zúčastnili u nás v Olomouci i kolegové ze specializovaných knihoven muzeí Olomouckého kraje, kteří mají velký zájem digitalizovat své dokumenty. Ze kterých zdrojů lze v Česku financovat digitalizaci vzácných sbírek?

... školil jsem i v mnoha cizích zemích... V Česku lze financovat digitalizaci z podprogramů VISK 6 (rukopisy, staré vzácné tisky a historické mapy) a VISK 7 (ohrožené dokumenty tištěné na kyselém papíře). Kromě toho lze využít výše zmíněných Finančních mechanismů Norska a EHP, vždyť v prvním kole po více než ročním

Foto: archiv

grantovém řízení dostaly podporu na digitalizaci z těchto mechanismů například Národní knihovna ČR nebo Městská knihovna v Praze. Samozřejmě platí, že lze digitalizaci hradit i z vlastního rozpočtu, finančních darů od sponzorů, resp. z dalších prostředků k tomu účelu získaných. Takto se chová například Národní knihovna ČR. Trochu více vlastní iniciativy v žádném případě neškodí.

Provoz Manuscriptoria je financován Národní knihovnou ČR a zajišťuje zachování dat digitalizovaných dokumentů pro budoucnost, ale především jejich zveřejnění. Budujete příslušné nástroje, které by zajistily přístup k datům nejen koncovým uživatelům, ale i poskytovatelům jiných systémů?

Rozvoj Manuscriptoria pamatuje na dva typy uživatelů: čtenáře a partnery do Manuscriptoria přispívající. Nový evropský projekt pamatuje na rozvoj prostředí pro oba typy uživatelů. Partneri mají již dnes k dispozici volný software na strukturování digitalizovaných rukopisů dle platného XML schématu, zakrátko budou mít k dispozici i tzv. Manuscriptorium kandidátů, kam mohou uložit online vzniklý XML soubor a podívat se na svůj dokument v prostředí totožném s Manuscriptoriem, přičemž obrazová data mohou

být umístěna kdekoli v síti Internet. Standardně již delší dobu je Manuscriptorium dostupné komunikačními protokoly Z39:50 a zejména OAI-PMH s několika profily (tj. těmi, které byly příslušnými portály požadovány, např. DC nebo MODS). Je takto úspěšně zapojeno například do Evropské knihovny TEL nebo portálu pro rukopisy CERL-MSS. Asi během měsíce budou moci uživatelé spolupracujících portálů navigovat přímo na konkrétní záznam v Manuscriptoriu (dosud to nebylo součástí naší politiky zpřístupnění). Zájem o podobnou komunikaci je i ze strany některých podobných projektů. K harvestingu metadat příbuzných projektů se chystá i samo Manuscriptorium.

Díky dohodě mezi Národní knihovnou ČR a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy se všem typům českých škol otevírá plnohodnotný přístup do národní digitální knihovny pro rukopisy a staré tisky – Manuscriptoria. Cílem je využití této digitální knihovny v každodenní výuce. Máte nějakou zpětnou vazbu ze škol, jak je tento projekt využíván?

Samozřejmě, že máme zpětnou vazbu, neboť příslušné konkrétní školy musí dostat konkrétní přístupová práva. Kromě toho spolupracujeme s pedagogy, neboť se ukazuje, že Manuscriptorium pro školy je specifická záležitost. Proto také existuje zvláštní webovská stránka tohoto virtuálního klonu Manuscriptoria, která se snaží a ještě více v budoucnu bude snažit vycházet vstříc potřebám škol. Ty se tak stávají jednou z cílových skupin našich uživatelů, kterých bude postupně kromě badatelů určitě vícero. Kromě toho se Manuscriptorium začne virtuálně chovat v některých případech jako konkrétní digitální knihovna vybraných partnerů a bude také mluvit jejich jazykem. Asi nejbližší jsme kromě standardních české a anglické interface k tureckému rozhraní, neboť t. č. se stala Národní knihovna v Ankaře naším největším zahraničním dodavatelem bibliografických záznamů o rukopisech. Takže jak vidíte, školy jsou součástí naší širší strategie, a to velmi významnou.

V roce 2005 jste pomohl Národní knihovně ČR k získání významné ceny UNESCO Jikji – Paměť světa a tato knihovna je první nositelkou tohoto ocenění. V roce 2007 jste se stal prvním laureátem Ceny Ministerstva kultury za přínos k rozvoji české

kultury 2006. Jaké plány do budoucna má člověk, který získal tak vysoká ocenění?

Tato ocenění velmi zavazují. Hodně práce jsem svého času odvedl i pro Krameria, technicky dokonce víc než pro Manuscriptorium; vždyť XML schémata pro digitalizované noviny i monografie jsem napsal zcela sám a rovněž stojím i za použitím DjVu formátu pro obrazová data. Tak i tady ještě můj zájem trvá. Tím největším odborným cílem však je samozřejmě všestranné rozšíření Manuscriptoria, a to je kromě vyřešení celé řady technických aspektů i o velké míře mezinárodní diplomacie. Já jsem aktivní v mnoha mezinárodních iniciativách a díky tomu nejsou naše šance malé... a pak jsou tady také docela obyčejné soukromé lidské cíle, ale to je jiná kapitola. V práci rozhodně chci, aby nejen v oblasti, o které jsme teď právě hovořili, ale i v ostatních oblastech byla Národní knihovna ČR důstojným a rovnocenným partnerem zahraničním institucím. Chci, aby nás ti ostatní brali vážně – a to se, myslím, docela podařilo. Kromě Evropy vidím velký potenciál pro vzájemně výhodnou spolupráci i v Asii. Formálně o tom svědčí i nedávno uzavřené smlouvy o spolupráci například s národními knihovnami v Soulu, Pekingu nebo Almaty. Stejným dílem chceme rozvíjet v Evropě spolupráci i s institucemi z nečlenských zemí EU – vždyť se nám dostalo velké oficiální podpory pro Manuscriptorium a pro evropský projekt jeho rozšíření například ze Srbska, Moldávie, Makedonie nebo Turecka.

Pane magistře, děkuji vám za rozhovor.

Roman Giebisch

Vázat knihy je umění

Knihářská báseň

*Já, knihář, vážu knihy všeliké,
duchovní, světské, malé, veliké,*

*do pergamenu, do desek prkenných,
přikovám dobrý závěr každé z nich*

*a spony, ozdoby pak vytlačuji,
toť se ví, nejdřív archy zplanýruji,*

*na ořízku i něco zlata dám
a za to hodně peněz vydělám.*

Umělecký knihář vytváří konečnou podobu knihy, díla spojujícího umění slovesné s uměním výtvarným.

Knihovna Národního muzea buduje sbírku moderní umělecké knižní vazby již od počátku 20. století. Bohatý a neustále doplňovaný soubor vazeb nyní tvoří více než 3000 exemplářů.

Trienále umělecké knižní vazby, jehož dějiny začaly v roce 1973, letos poprvé probíhá v historické budově Národního muzea. Nepochybně jde o přelomovou událost: XII. Trienále umělecké knižní vazby (9. února až 6. května) má nejvyšší účast (50 soutěžících) ve své historii. Celkem bylo v soutěži uděleno 13 cen a 3 čestná uznání. V první polovině 90. let došlo k poklesu zájmu o uměleckou knižní vazbu, nyní se však pozornost obrací zpět k těmto nevšedním autorským dílům.

Rozsáhlý soubor prací pro trienále doplňují čtyři doprovodné výstavy. První z nich, Knihy

Ladislava Haňky, je koncipována jako spolupráce 41 uměleckých knihářů s americkým grafikem českého původu. Druhá představuje v podobě 23 vazeb moderní českou knižní vazbu ve 20. století. Třetí výstava „Já, knihář vážu knihy všeliké...“ seznamuje s procesem ruční tvorby knih – od sázení textu, tisku ilustrací a zpracování knižního bloku až po výrobu knižní vazby. První část výstavy představuje tvorbu vnitřní podoby knihy, druhá její podobu vnější, tedy knižní vazbu. Čtvrtá výstava, Současná bibliofilská nakladatelství, ukazuje tvorbu dvou našich současných nejvýznamnějších bibliofilských nakladatelství – Aulos a Bonaventura.

Všechny výstavy přibližující minulost i současnost české umělecké knižní vazby je možno navštívit v Národním muzeu až do 6. května.

Helena Stejskalová

Čtvero ročních období – čtvero živlů – čtvero symbolů: OHEŇ

Irena Šindlářová

V prvním vyprávění o základních čtyřech živlech v mytologických, kultovních, náboženských a dalších souvislostech se budeme věnovat Ohni – podstatě výchozího jarního znamení Skopce.

Oheň byl podle prastarých mystérií v držení Božím a lidem byl předán jako dar nebo, jak vypráví známá legenda, byl bohům sebrán Prométheem, synem Titána Iapeta. Podle jedné verze pověsti vzal Prométheus trochu ohně přímo z Diova krbu, podle jiné ho jeho ochránitelka Pallas Athéna vpustila zadní branou na Olymp, kde zapálil svou pochodeň od ohnivého vozu boha slunce Héliu a také se uvádí, že ukradl oheň bohu Hefaistovi a odnesl lidem v lodyze fenyklu – narthexu. Zeus nenechal tuto opovážlivost bez trestu a Prométheus byl na jeho příkaz přikován ve skytské pustině ke skále kavkazského pohoří. Tam přilétal každého dne obrovský orel a trhal nešťastníkovi z těla játra, která zase přes noc narostla, aby se toto utrpení mohlo každého následujícího dne znovu opakovat. Z tohoto martýria ho vysvobodil až po mnoha staletích Hérakles, syn Dia, který tudy kráčel pro zlatá jablka do zahrady Hesperidek a spatřil právě přilétajícího orla. Hérakles jediným šípem z luku orla zabil, Prométhea vysvobodil z okovů a daroval mu svobodu. Krádež ohně, který je zde vnímán jako jiskra boží moudrosti, však přinesla lidskému světu ještě jeden trest, a to v podobě Pandořiny skřínky, jejímž obsahem bylo trápení,

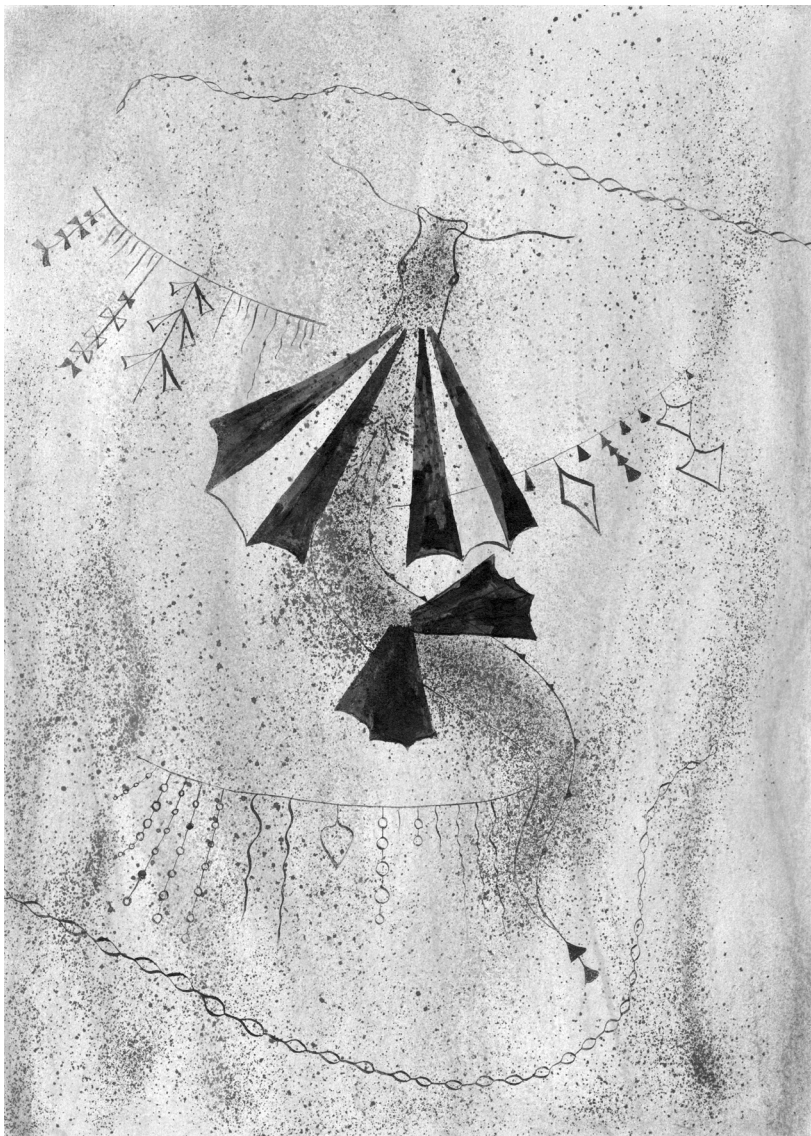
nemoci a neštěstí. Tu když Pandora, první žena uhnětená z vody a hlíny bohem Hefaistem na příkaz boha Dia, otevřela, skončil na Zemi Zlatý věk a všechna zla se rozléta světem. Symbolika těchto pověstí spočívá v obrazu ohně jako daru nebes se vši jeho tvůrčí a životní silou a na druhé straně jako symbolu pekelného plamene, který přináší bolest a smrt.

Odpradáвна byl oheň uctíván ve všech národních kulturách. Oheň byl nejen součástí rituálů ochranného a očištného charakteru, ale i předmětem zasvěcování do mystérií, vnitřní oheň provází cestu mystiků a alchymisté pomocí ohně odlučují hrubé od jemného a přetvářejí hmotu.

V různých obdobích roku se již od dob pohaných konaly ohňové slavnosti. V zimě byly zapalovány tzv. **ohně zimní** a je zřejmé, že s ohledem na počasí probíhaly tyto slavnosti pod střechou domů, což jim propůjčovalo charakter soukromé domácí slavnosti. Po celá staletí se udržovala v některých zemích tradice Vánočního polena, které představoval špalek z tvrdého dřeva, pokládaný na dno hořícího krbu o Štědrém večeru. Zpravidla se tam nechal doutnat až do Tří králů. Když byly vyjmuty zbytky ohořelého polena, používaly se k nejrůznějšímu čarování. Věřilo se, že mají léčivé účinky, chrání dům před živelnými pohromami, zvláště proti ohni. Popel z Vánočního polena měl také zúrodnující vlastnosti a podporoval plodnost půdy. V jistých pohanských

rituálech hrál důležitou roli 20. leden, bývalo zvykem sejít se o tomto čase na kopci, zapálit oheň a pomocí něho věštit. Ohni byly obětovány posvátné byliny nebo obilí a potom se určovalo, kterým směrem šlehají plameny a kam směřuje dým. Východní strana znamenala nové začátky, blahobyt a nové nápady, jižní směr přinášel úspěch v řemeslných činnostech, dobré vztahy s lidmi a duchovní růst, západ přinášel lásku, poklidný život a úctu ke předkům, zatímco sever věštil války, nepokoje, spory a konflikty. Pokud dým i plameny stoupaly vzhůru, bylo to znamením stability, slávy a pevnosti. U Keltů byl nejvýznamnějším a druhým nejdůležitějším svátkem jejich roku Beltine, který se začínal slavit poslední noc před prvním májem. Beltine znamená doslova „**očistný oheň**“. Vlastní slavnost probíhala až prvního května, ale již v předchozí dubnové noci se uhasily všechny ohně ve vsi a na posvátném mís-

Oheň

tě zapálili druidové sváteční vatru. Ceremonie rituálu spočívaly v tom, že na vybraném místě bylo nakresleno devět čtverců. Z prostředního z nich se odstranily drny a ve vzniklé prohlubni byla připravena hranice z devíti druhů dřeva. Keltové totiž vnímali devítku jako nesmírně důležité číslo, které bylo mystickým umocněním posvátné trojky. Když byly hranice připravena, druid zapálil oheň pomocí dubové třísky. Tato noc Beltanských ohňů, z níž později vyplynula známá noc Valpužina, byla spolu s následujícím prvním květnem zvláštním obdobím. Tímto časem probíhala magická hranice mezi dobrem a zlem. Zatímco noc byla znamením zla a patřila obyvatelům temných světů, následující den byl ve znamení dobra a symbolem nového začátku a naděje. V předvečer prvního máje byly zapalovány očistné ohně, které svým světlem odháněly zlé mocnosti, ohně zapalované ráno měly posvátný charakter. Samotné obřady začínaly už při svítání. Tehdy se mladí lidé vydávali na kopec, kde vykopali příkop a na jeho okraji narovnali drny jako sedátka pro účastníky slavnosti. Uprostřed složili hromadu dřeva, která byla potom večer zapálena pomocí tzv. **nouzového ohně**. Tomu se také říkalo oheň divoký nebo živý. Musel být zažehnut pouze třením dvou kusů dřeva, zpravidla dubového. Jakmile se rychlým třením objevily jiskry, přiložil se určitý druh houby, která roste na starých břízách a je snadno vznětlivá. Takový oheň byl chápán jako zrcadlový obraz slunce a měl životodárné a léčivé účinky.

Rituály ohně měly dva zásadní důvody. Na jedné straně se jednalo o sluneční kouzla čili magické obřady, jimiž lidé na základě imitativní magie napodobovali velký nebeský zdroj světla

a tepla, který měl na zemi umocnit sílu a energii. Na druhé straně tyto ohňové obřady nemusí mít přímou návaznost na slunce, ale jejich smysl je ryze očistný. Mají spálit a zničit všechny škodlivé síly, ať už na sebe berou podobu čarodějnic, démonů a příšer, nebo vystupují ve formě neosobní jako nákaza, nemoci a zkažený vzduch. Tak podle jedné teorie znamená rituální oheň příznivou tvořivou sílu, která podporuje růst a všechno, co nosí zdraví a štěstí a z druhého pohledu je oheň silou divokou, ničivou, která spaluje všechny škodlivé prvky, ať už duchovního či materiálního charakteru. Zdá se tedy, že ohně, zapalované na prvního máje, vycházely ze sluneční magie a byly tvořivé, zatímco oheň předchozí noci měl ryze očistný charakter, jež vycházel z podstaty ničivé.

V době **letního slunovratu** se slavnosti ohně pořádaly po celé Evropě. Nepochybně tyto oslavy pochází z dob dávno před našim letopočtem. Už tehdy si lidé začali všimát chodu velkých světél po nebeské klenbě a zjistili, že určitého dne se stoupající sluneční kotouč zastaví a vrací se po stejné dráze zpět dolů. Lidé věřili, že by mohli zdánlivě klesajícímu slunci pomoci tak, že by prostřednictvím ohňových rituálů posílili plamen v nebeské lampě. Svatojánské slavnosti, které měly tři hlavní rysy – vatry, procesí s planoucími pochodněmi a zvyk kutálení ohnivého kola – se v různých obměnách rozšířily po celé Evropě. V Německu patřily ke svatojánskému rituálu dvě kouzelné byliny – černobýl a sporýš, které byly házeny do ohně, protože se věřilo, že dým právě z těchto bylin odhání zlé duchy. Z kopců byla shazována obrovská kola, omotaná slámou, která se zapálila a při kutálení metalu blesky,

nazývané ohnivými draky. V severských zemích byly svatojánské ohně páleny na rozcestích, do jejich plamenů se házela muchomůrka, která má sílu ochromit moc trolů a jiných zlých bytostí. I v Čechách byla této noci přičítána velká magická moc. Podle lidové tradice byly o tomto čase všechny kouzelné síly v pohybu. Ohně byly zapalovány na návrších, lidé vyhazovali do vzduchu hořící březová košťata, skákali přes oheň a zbytky ohořelých dřev si odnášeli domů, protože se věřilo, že dům, v němž je svatojánský klacík, nikdy nelehne popelem.

Pozoruhodné je, že slunovratové slavnosti jsou známy i v **muslimských zemích**. Doloženy jsou především v severní Africe, zejména Maroku a Alžírsku, kde se den slunovratu jmenuje „al ansár“. Ohně zde hoří na polích, dvorcích nebo rozcestích a jsou do nich vkládány aromatické byliny, které vydávají hustý dým, což je např. tymián, routa, rmen, pelargonie. K hořícím hranicím jsou přiváděni nemocní, aby léčivý dým vyhnal všechny neduhy a popelem si lidé potírají tváře, aby takto zabránili posedlosti zlými duchy.

I u starých Slovanů byl červen měsícem uctívání světelných a ohnivých božstev. Na počest slunci a boha Peruna byly zapalovány ohně, které se nazývaly „kresi“, od čehož je odvozen i tehdejší název měsíce června – kresnik. V Dalmácii se zapálený oheň nazýval Ljetská koleda, Slováci jmenovali svatojánské ohně Vajano, což znamená „světlý Jano“. Polákům jsou tyto ohně známy pod jménem Sobótki. Keltové o tomto čase také uctívali světelné bohy a spojovali se s nimi při ohňových rituálech. Ve slunci viděli nebeský

oheň, který vyvolával a udržoval život, léčil, ale také ničil. V mnoha pohádkách se líčí dramatický boj mezi Sluncem jarním – životadárným a Sluncem letním, které může mít ničivou sílu. Nakonec kladný nebeský oheň poráží ohnivým paprskem života slunce ničivé.

O **zimním slunovratu** nazývala druidská tradice svátek ohně Alban Arthuan, Artušovo světlo. Oheň byl zapalován v každém domě a měl hořet po dobu dvanácti dnů. Aby takto vydržel, polévala se dosud neohořelá polena jablečným moštem. Po uplynutí této doby byl oheň uhašen a zbytků polen se užívalo v podobě amuletů proti čarům a uhranutím, popelu byly přičítána léčivá a zrůdnující schopnost. Oněch 12 zázračných dnů od zimního slunovratu bylo personifikováno v keltské mytologii dvanácti pannami, střežícími posvátný oheň.

Oheň je i symbolem duchovní energie. **Mystický vnitřní oheň**, který je v každém člověku, má nejvyšší očištnou sílu a bývá symbolizován mj. i jako hořící srdce na obrazech Panny Marie a Ježíše Krista. Tento oheň boží čili Duch Svátý dává člověku nejvyšší poznání a moudrost. Je základem čtyřh přírodních sil, které jsou podmínkou života. S tímto mystériem byli obeznámeni i alchymisté, kteří pracovali s ohněm elementárním – zevním i ohněm vnitřním – přirozeným.

Oheň je jediným ze čtyř živlů, který je člověk sám schopen zažehnout, což ho v jeho představách odpradávná přibližovalo bohům. S pomocí ohně člověk přetvářel hmotu a pověstně projití ohněm ve smyslu fyzickém i psychickém znamená překonání omezených podmínek lidského života.

Tři sta let svatomichalského kostela

Emilie Dohnalová

Jenom s velkou rezervou a opatrně můžeme v Olomouci mluvit o kopcích či pahorcích. A přece jedna výjimka tu je. Mám na mysli skutečný kopec, na jehož temeni naši dávní předkové si postavili nejdříve jenom jakousi kapli zasvěcenou sv. Michalovi, která se potom v dalších stoletích vyvíjela a měnila, až dnes tu máme kostel, jehož tři kopule s kříží nad makovicemi vévodí městskému panoramatu a jsou viditelné zdaleka a ze všech stran.

Dlouhá historie kostela sv. Michala je spojena s dominikánským řádem. Počátky trvalého usazení dominikánů v Olomouci lze klást mezi léta 1238–1240. Jejich existenci v Olomouci dokládá list papeže Řehoře IV. z roku 1234, určený převorovi a bratřím kazatelům. O tři roky později týž papež vyhlásil čtyřicetidenní odpustky každému, kdo po přijetí svátostí přispěje na výstavbu kostela a kláštera. Jak asi vypadal raněgotický konventní kostel, nevíme. Je jenom známo, že v roce 1380 byla k němu přistavěna kaple Navštívení P. Marie (nyní kaple sv. Alexeje).¹ Na přelomu 14. a 15. století byl klášterní kostel dvakrát poničen. V roce 1398 shořel kostel i klášter a než byly napraveny následky požáru, v roce 1404 klášter vyhořel znovu. Sbírkami organizovanými dominikány i dary a odkazy se podařilo škody odstranit. V 15. století byla dostavěna a upravena křížová chodba, také kostel byl přestavěn a byla postavena masivní hra-

nolová věž po pravé straně západního průčelí, jak o tom svědčí kamenná deska s latinským nápisem „Léta Páně 1482 toto dílo je započato“.

Zlom nastal za švédské okupace ve čtyřicátých letech 17. století, kdy došlo zřejmě ke katastrofální devastaci. S obnovou kostela ve zcela zpusťošeném a vylidněném městě se začalo až v roce 1676. Autorem projektu barokní přestavby byl Giovanni Pietro Tencalla. Uvádí se, že Tencallov návrhy na přestavbu kostela sv. Michala upravil architekt Domenico Martinelli (1650–1718), který tehdy působil na Moravě. Ukončení první etapy barokní přestavby podle písemných pramenů spadá do roku 1699. Stavební práce pokračovaly až do roku 1703 a vnitřní úpravy ještě o tři roky déle. Barokní přestavba svatomichalského kostela se stala jednou z nejvýznamnějších stavebních akcí v Olomouci druhé poloviny 17. století.

Nový kostel vysvětil 9. května 1707 olomoucký světící biskup František Julius z Braidy. Bohužel oheň, který vypukl už 21. července 1709, zničil dílo sotva dokončené. Ale již v následujícím roce se podařilo opravit střechu východní kopule díky přispění olomouckého magistrátu, střední kopule byla opravena nákladem opata Bernarda Wanckeho z Kláštera Hradisko a západní kopule nákladem preláta Alex. z Holsteinu. Úpravy interiéru pokračovaly nejméně dvacet let.

Josefínské reformy postihly také olomoucké dominikány. Klášter byl dvorním dekretem z 26. července 1784 zrušen, a i když byl včasným

¹ Roku 1746 byla kaple obnovena a nad starý gotický portál byl umístěn barokový štít, na němž je český nápis – jediný starý český nápis v olomouckých kostelích s chronogramem, udávající rok opravy.

Český nápis nad vchodem kaple sv. Alexeje
Foto P. Antonín Basler

zásahem arcibiskupa Antonína hr. Colloreda-Waldsee konvent v Olomouci zachráněn, museli dominikáni kostel i klášterní objekt opustit a přesídlit do někdejšího kláštera benediktinů na dnešní Slovenské ulici. **Zmíněným dekretem byl kostel sv. Michala prohlášen za farní.** Budovu konventu převzal arcibiskupský kněžský seminář a část klášterní budovy, přiléhající ke kostelu, připadla nově vzniklé faře. První dva svatomichalští faráři se stali superiory kněžského semináře.

Velká oprava, která zvýšila nádheru chrámového interiéru, byla provedena v roce 1894–1897 za faráře preláta Ignáce Panáka.² Hlavní oltář byl

² Zachoval se dekret, který František Josef I. udělil P. Ignáci Panákovi za jeho zásluhy o kostel.

posunut hlouběji do presbytáře, původní štuková výzdoba byla restaurována a obohacena rozsáhlým zlacením, pilíře až do výše kladí obloženy umělým mramorem červeného zbarvení. Délka kostela je po úpravě 59 m, šířka 20 m. Z této doby pocházely rovněž všechny barevné výplně kostelních oken. Restaurovány byly varhany, které v roce 1793 koupil a věnoval kostelu měšťan František Tauber.³

Opusťme však dávnou minulost a přejděme k novější historii, jak o ní vypráví farní kronika. Najdeme v ní pořadí duchovních správců – farářů.⁴ Ze záznamů se dovídáme, že nádherný barokní kostel a pozůstatky gotického kláštera vyžadovaly stále nějakou péči. V roce 1960 už byl stav natolik vážný, že tehdejší farář **P. Bedřich**

³ Použitá literatura: Bolek, F.: Katolické kostely a kaple v Olomouci. Olomouc 1936.

Dívina T: Dějiny původního kostela a kláštera dominikánů u sv. Michala v Olomouci. Olomouc 1958. Strojopis uložen ve Vědecké knihovně v Olomouci. Olomouc. Kostel sv. Michala (J. Bláha, M. Pojsl, V. Hylík). Olomouc 1992.

⁴ P. Caps Sommer	před rokem 1857
P. Franc. Bendesch	před rokem 1857
P. Florián Schön	1857–1883
P. ThDr. Ignác Panák	1885–1921
P. František Bolek	1921–1946
P. František Gavlas	1947–1948
P. ThDr. František Vaňák, pozdější metropolita moravský	1948
P. Bedřich Hoffmann	1948–1975
P. Alois Jurák OCarm	1975–1978
P. Jan Vidlák	1978–1985
P. Jaroslav Bíbr	1985–1990
P. Pavel Řičica	1990–1993
P. Mgr. František Mannes Šimák OP	1993–1999
P. Mgr. Antonín Basler, kancléř ol. arcibiskupství a kanovník metropolitní kapituly	1999–

Hoffmann⁵ se rozhodl pro opravu fasády, pořízení nového osvětlení a obnovu dláždění v kostele. I když byla přidělena státní dotace, podnik pověřený realizací zakázku odmítl pro nedostatek kapacity. Zanedlouho potom, v roce 1964, bylo třeba opravit vichřicí poničené střechy. Nastalo obtížné, dlouho se vlekoucí vyjednávání na úřadech. Nakonec k opravě došlo. I když část nákladů uhradila pojišťovna, zbývající část bylo nutné si vypůjčit od jiného farního úřadu a pak pořádat sbírky a dluhy splácet. Práce na fasádách začaly až v roce 1966. Velkou částkou tehdy pomohla Mezinárodní charita a zbytek uhradily opět sbírky a dary. Pak v roce 1971 byla vyměněna zchátralá kostelní dlažba. To byla akce poměrně krátkodobá. Nová bílo-černá síťová dlažba (bílé mramorové desky z Itálie a býv. Sov. svazu, černé ze Slezska) byla položena ani ne za rok a 3. dubna následujícího roku mohl kapitulní vikář Josef Vrana efektní dlažbu posvětit. V létě 1973 byla příslušnou komisí projednaná generální oprava varhan. Na podzim začala demontáž a přeprava. Stroj opravila firma Varhany Rieger-Kloss Krnov, renovaci skříně provedla restaurátorská firma

⁵ P. Bedřich Hoffmann (1906) narozený v lužickosrbském Steinkirchen byl vysvěcen v Olomouci (1932) a zde také zemřel (1975). Už v roce 1939 byl vyslýchán gestapem a po vlastenecky zaměřeném kázání v Lipníku n.B. (1940) byl uvězněn. Válku prožil v koncentracích –v Dachau, Buchenwaldu a znovu v Dachau. Když v Dachau vypukl tyfus, přihlásil se ještě s jedním českým knězem jako dobrovolník k ošetřování nemocných. Oba se nakazili, P. Hoffmann nákazu přežil a mohl být jako svědek povolán k soudu s bývalými veliteli tábora. Za své nasazení byl vyznamenán. Od roku 1948 byl farářem u sv. Michala a metropolitním kanovníkem.

*Dekret udělený P. Ignáci Panákovi
Foto P. Antonín Basler*

Bří Kotrbové z Brna. Na podzim 1975 byly rekonstruované a novými rejstříky doplněné varhany znovu instalovány. Náklad byl značný. Velkou částkou pomohl Europäischer Hilfsfonds Vídeň (zásluhou preláta Karla Baiera) a slušná částka k zaplacení zůstala opět farníkům.

Po P. Hoffmannovi převzal farnost **P. Alois Juráň**. Ten si předsevzal dát do pořádku kapli sv.

Alexeje a křížovou chodbu, objekty, které zůstaly z dob dominikánského kláštera. Díky obrovskému nasazení farníků a vůbec lidí, kteří v dobách po normalizačních prověrkách stále ještě tíhli ke kostelům, se podařilo už během roku 1976 vymalovat kapli a položit novou břidlicovou dlažbu. Pak přišla na řadu křížová chodba. Byla provedena elektroinstalace, i zde položena nová břidlicová dlažba, opraveny oltáře a obnovena výmalba. I tu bylo nutno se spolehnout na „vlastní síly“. Přes peněžní a jiné problémy vše probíhalo kupodivu dobře. Obdivuhodná aktivita kněze však nebyla tehdejšímu režimu po chuti a P. Juráš byl přeložen mimo Olomouc.

Péče o kostel tím však neskončila. Na základě sondáží v kostelním interiéru byly zpracovány podklady pro jeho budoucí výmalbu (přípis odboru kultury ONV v roce 1979) a práce byla zadána Ústředí uměleckých řemesel v Brně. (Tehdy byl farářem **P. Jan Vidlák**.) S pracemi rozvrženými do několika etap se začalo v roce 1981. Postup byl značně pomalý, jak to vyplývá z poznámek ve farní kronice, kde se podotýká, že se pracovalo jen nějaký ten měsíc v roce. V letech 1986–1988 se prováděly renovace bočních oltářů a práce snad nebyly ukončeny.

V kronice se i dočítáme, že se podle potřeby také opravovaly střechy a kopule. Při prohlídce v roce 1999 se však ukázalo, že nad kostelem i nad kaplí sv. Alexeje je řada míst v havarijním stavu. Nově ustanovenému faráři **P. Mgr. Antónínu Baslerovi** nastalo nelehké období. Do roku 2005 se prováděla generální oprava střech včetně restaurování kamenných částí. Půdní prostory byly vyčištěny a zbaveny všeho neužitečného, co tam minulá staletí zanechala. V kostele byla nema-

lá pozornost věnována horním oknům, jejichž barevné díly mnohde chyběly, byly nahrazeny jen obyčejným sklem. Díky tomu, že se část původních výplní podařilo najít, mohla restaurátorská dílna (GLASS VITRAGE, spol. s.r.o. Bakov nad Jizerou) podle dokumentace a na základě starší literatury (Bolek, F.) provést rekonstrukci. Znovuosazený skleněný pás vrací kostelu opět jeho původní barevnou krásu.

Výsledek dlouhodobé, cílevědomé péče o kostel se projevil otevřením či zpřístupněním všeho, co s kostelem souvisí. Je to v první řadě masivní věž, která jakoby splývá se západním průčelím kostela, ale je přístupná jenom z gotické křížové chodby. V jejím zvýšeném mezipatře, v jakési teprve v poslední době zřízené a stále novými památkami doplňované pamětní síni, návštěvník uvidí kromě dřevěné stolice pro kdysi dávno zmizelé zvony i původní kříže sundané z kopulí, může na fotodokumentaci sledovat postup rekonstrukčních prací, prohlédnout si trojrozměrné předměty dříve používané při bohoslužbách a nevelkými průhledy se podívat na město. Po prohlídce věže a křížové chodby se návštěvník může zastavit na rajském dvoře s malou fontánkou, s dětským koutkem a s malými kvetoucími zahrádkami na obvodu, pak sestoupit do malé přírodní jeskyňky s pramenem a malým jezírkem anebo navštívit teprve nedávno založenou farní knihovnu v místnosti přístupné z křížové chodby

Věž, křížová chodba i rajský dvůr mají dnes přirozeně jiné využití než v dobách kdy zde žili dominikáni. A přece celý areál je otevřen nejen kvůli historickým skvostům, ale především s myšlenkou, aby i dnes vyzýval k evangelizaci. A tak je tu možno se na chvíli zastavit, vydechnout a snad

i porozjímat, jak o tom svědčí leckterý zápis v pamětní knize.⁶

Letošní třistaleté výročí vysvěcení barokního kostela (9. května 1707) bylo podnětem k vydání kalendáře bohatě vybaveného „svatomichal-skými“ fotografiemi (autor P. Ant. Basler) i k pořízení pohlednic s pamětním razítkem. Součástí vzpomínkových oslav bude slavná mše sv. v neděli 13. května a už předtím, 6. května, bude požehnána nová fontána, umístěná před kaplí sv. Jana Sarkandra. Napájena bude z pramene ve studni v podzemí kaple. Je dílem sochaře a olomouckého rodáka Otmara Olivy. Sváteční atmosféru doplní řada koncertních vystoupení.

⁶ Děkujeme. Jsme nadšeni, že je tu vše otevřené,

že si můžeme vše v klidu prohlédnout,

že je tu klid,

že jsou tu lidé,

že je tu Bůh.

Je dobře,

že je vše přístupné i nám nevěřícím.

Zrození

Zrcadlo skutečnosti v moravských barokních kronikách

Karla Vozáková

V dnešní přetechnizované době, která s sebou nese příznačné atributy hektičnosti či úprku a která žije v neustálém strachu před hrozbami, jež zastřešuje pojem terorismu, je nutné hledat a nacházet jistoty, třeba v minulosti. Tento postup není nijak novátorský, hledání pevných odrazových bodů v minulých dějích svých předků je tradicí, kterou udržovali lidé již ve starověku.

Většinou ve vleku těžkých životních situací, jako jsou například válečné či přírodní katastrofy, bezprostředně ovlivňující lidskou existenci, sahá člověk po peru a zapisuje. V mnoha případech pak vznikají kronikářské záznamy, které byly nejfrekventovanějším žánrem staročeské historiografie. Ke kronice lze přistupovat nejen jako ke zdroji informací rozmanitého charakteru, ale zároveň jako k prostředku, při jehož tvorbě se autor vypořádává se soudobou životní situací. V následujícím příspěvku se pokusíme danou problematiku nahlédnout v souvislosti s českými historickými dokumenty moravské provenience 17. století, z nichž se blíže zaměříme na dva kronikářské záznamy vzniklé v Lipníku nad Bečvou.

Doba 17. století byla v českých oblastech, podobně jako v řadě evropských zemí, naplněna řadou válečných konfliktů, jejichž důsledky ovlivnily životy všech obyvatel. Tuto skutečnost potvrzují především četné historické dokumenty, které v těchto bouřlivých časech vznikly.

Mnozí lidé cítili potřebu zaznamenat neutěšenou situaci a při té příležitosti poukázat na další významné události spojené s celou zemí či pouze

s určitým regionem. V první polovině 17. století byla sepsána řada písemných památek, ať už v podobě obecních, městských a rodinných kronik, pamětí či deníků, v nichž se nějak odráží dobová válečná atmosféra.

Na Moravě nebyla v této době nouze o dramatické situace, které se v celé Evropě nesly v duchu náboženských konfliktů. Roku 1605 odolávala Morava vpádu uherských povstalců pod vedením Štěpána Bočkaje, v dalších letech následovaly spory mezi katolictvím a protestantismem, které vyústily ve vzpouru českých nekatolíků. Události roku 1605 na Moravě zaznamenali např. Jan Urban z Domanína¹ a Pavel Urbanides z Rohatce.²

Mnoho kronikářů sledovalo osudy svého města. Ve dvacátých letech 17. století se habsburský absolutismus snažil prolomit vpádem na Moravu slezský kníže Jan Jiří Krnovský, který se spojil s Uhry pod vedením Gabriela (Gábora) Bethlena. Do bojů za náboženskou svobodu se zapojili také vzpurní Valaši v čele s Janem Adamem z Víckova. Koncem dvacátých let 17. století přivedl nazpět do země moravské emigranty v čele s Ladislavem Velenem ze Žerotína dánský vojevůdce Arnošt Mansfeld. Zmiňované události zachytil např. Jan Akvinus a Jiří Rudolf Přenský.³

¹ Text Jana Urbana z Domanína vydal s autorovým životopisem L. Hosák, nedatováno.

² Vydal FIŠER, B.: *Paměti hradištské*. VI. n., Uherské Hradiště 1920, s. 33–38.

³ Srov. FIŠER, *Paměti...*, s. 39–42 a 43–54.

Dalším významným tématem dobových historických dokumentů byla třicetiletá válka. O ní se zmiňují mnohé texty té doby, např. *Kronika holešovská* od neznámého autora, valašskomeziříčská kronika Ondřeje Sivého, kronika obce Dědice⁴ či lipnické pamětní záznamy Martina Zikmundka.⁵

Druhá polovina 17. století se na Moravě nese především v neustálém strachu před tureckými vpády a v souvislosti s tím před rabováním vojenských oddílů. K tíživé situaci se vyjadřuje např. Martin Josef Ležák, Václav František Letocha (Uherský Brod), Jan Komorník (Moravské Budějovice)⁶, František Ignác Kontek (Velká Mezeříč)⁷ nebo Mikuláš František Kernerius.⁸

Genologický systém textů s historickou tematikou sledovaného období tvoří několik základních žánrů. Vedle nejfrekventovanějšího žánru kroniky se vyskytují různé spisy memoárového zaměření, v nichž se autoři snažili literárně zpracovat vlastní zážitky a zachovat povědomí o nich budoucím

generacím. Někdy se memoárové texty rozrůstají o další informace zprostředkovaného charakteru a jsou tak na hranici kronikářského záznamu. Od tradiční kroniky se pisatelé často vzdalovali, když na výkladu historických událostí své doby i starších dějin obhajovali své politické postoje a do popředí se dostávala publicistická funkce díla. Také se rozrůstaly historické spisy, jejichž autorům šlo o naukový výklad historických událostí. Jednotlivé žánry mezi sebou často plynule přecházely.

Počátky kronikářské tradice sahají hluboko do minulosti, kdy člověk cítil potřebu zaznamenávat své myšlenky a zážitky.⁹ Impulsem k sepsání pamětních záznamů bývají nejčastěji důvody politického rázu. Společenská situace českých zemí byla v 17. století velice hektická. Porážka stavů na Bílé hoře přinesla vítězství panovnického absolutismu a katolicismu. Mezi lidmi roste národně obranná tendence a texty s historickou tematikou se obrací více k prostému lidu.

Na Moravě vznikala řada rukopisných místních kronik, které byly často psány pro Tomáše Pešinu z Čechorodu, jenž sbíral materiál pro svůj *Moravopis*. V mnoha venkovských městech se vytváří kronikářská tradice s linií na sebe navazujících kronikářů. Např. v Drahotuších začali městští písaři sepsovat kronikářské zápisy už od druhé poloviny 16. století a dovedeny jsou až do začátku 20. století.¹⁰ Uherskému Brodu se ve své kronice z druhé poloviny 16. století věnuje Jiří

⁴ SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna, obecní kroniky.

⁵ Srov. také SOBOTKOVÁ, M.: *Autor, text, adresát v českých, polských a slovenských memoárech 17. století*. Vydavatelství UP, Olomouc 1996. Zde zvláště kapitola *České texty autorské kronikářské relace*, s. 52–72.

⁶ Originál rukopisu se nedochoval, opis se nachází v SOKA Třebíč, Archiv města Moravské Budějovice, in. č. 281.

⁷ Srov. *Velká Mezeříč Františka Ignáce Konteka*. Městská kronika barokní Moravy. Ed. Martin Štindl. SURSUM, Tišnov 2004.

⁸ Srov. PRUCEK, J.: *Kronika Mikuláše Františka Kerneria z let 1658–1689*. Okresní archiv v Olomouci 1984, Olomouc 1985, s. 161–171; Okresní archiv v Olomouci 1985, Olomouc 1986, s. 156–174.

⁹ Srov. POSPÍŠIL, I.: *Labyrint kroniky*. Pokus o teoretické vymezení žánru. Blok, Brno 1986.

¹⁰ Srov. INDRA, B., TUREK, A.: *Paměti drahotušských kronikářů 1571–1911*. Nár. knihtiskárna Kramář a Procházka, Olomouc 1947.

Bartošek,¹¹ z roku 1666 pochází *Breve Chronicon Hunnobrodense* Matyáše Haškonia,¹² pustošivý vpád kuruců Imricha Tökölyho roku 1683 do Uherského Brodu popisuje *Pamětní kniha* Martina Josefa Ležáka,¹³ *Památky města Brodu Uherského* sepsal Václav František Letocha.¹⁴ Valašské Meziříčí v první polovině 17. století zachycují Ondřej Sivý, Jan Fučík a neznámý měšťan.¹⁵ V Lipníku nad Bečvou ke kronikářskému stolu usedá Eliáš a Václav Rožnovský, Martin Zikmundek či později v 18. století František Bernard Hejduček.

Charakteristické je, že se tyto téměř nedostávaly mezi publikum, většinou zůstávaly v rukopisech. Mnozí autoři zachycovali události ve svém městě, kraji, okolí, které byly ovšem vyvolány událostmi celonárodními. Záznamy lokálního charakteru se tak dostávají do širšího historického kontextu.

V moravském městě Lipníku nad Bečvou vznikly na přelomu 16. a 17. století dva významné kronikářské texty. Léta 1581 – 1624 zachycují „*Památky rozličných příběhův od Eliáše Rožnovského, měšťánina a rychtáře lipenského, po smrti pak*

jeho od Václava Rožnovského, syna jeho vlastního, sepsané.“¹⁶ Poněkud rozsáhlejší období mapuje pamětní kniha Martina Zikmundka¹⁷, s jejímž sepsáváním autor začal někdy kolem roku 1616. Nejstarší zápis pochází už z roku 1498, poslední informace je datována k roku 1640. Nabízí se nám tedy srovnání dvou děl, vznikajících více méně ve shodném časovém horizontu.

Oba texty jsou v sekundární literatuře označovány jako kroniky, což není zcela přesné. Dokládá to již zmiňovanou žánrovou prostupnost u historických textů. Literární historik musí na základě vlastní analýzy textu, která je při řazení do žánrových skupin určujícím kritériem, „záhadu“ rozluštit. Kronikářské dílo primátora Martina Zikmundka, které autor sám uvozuje názvem „*Memorabilia*“, není typickou kronikou. Jelikož není práce členěna striktně podle chronologického principu, nýbrž s ohledem na různé tematické celky, jeví se nám jako vhodnější označení paměti, popřípadě pamětní kniha.¹⁸

Na druhé straně „*Památky*“ Rožnovských připomínají svou kompoziční strukturou pouhé chronologické zřetězení stručných analistických záznamů, tudíž je označení kronika zcela na místě.

¹¹ Srov. *Bartoškova kronika*. Ed. Petr Zemek. Muzeum J. A. Komenského, Uherský Brod 2004.

¹² Česká verze spisu, pořízená podle latinského tisku J. Dobrovského, je v MZA Brno, sbírka rkp. Františkova muzea v Brně, G 11, in. č. 41, sign. FM 31/7.

¹³ SOKA Uherské Hradiště, Archiv města Uherský Brod, in. č. 56, sign. G 10, č. 185.

¹⁴ Srov. LETOCHA, V. F.: *Památky města Brodu Uherského*. Ed. Bohumil Sobotík. Musejní společnost pro moravské Slovácko, Uherský Brod 1942. Jde o text z roku 1724, který je pokusem souvislé dějiny města od jeho založení do roku 1694.

¹⁵ Srov. DOSTÁL, F.: *Valašské Meziříčí v pamětech třicetileté války*. Krajské nakladatelství, Ostrava 1962, s. 115–153.

¹⁶ Kronika Eliáše a Václava Rožnovského se dochovala pouze v opise v Kronice Bernarda Františka Hejdučka, SOKA Přerov, Archiv města Lipník nad Bečvou, in. č. 423, f. 86–89.

¹⁷ Pamětní kniha Martina Zikmundka se nachází ve dvou exemplářích v MZA v Brně, sbírka rukopisů G 10, in. č. 283 a in. č. 1012.

¹⁸ Tuto skutečnost dokládá sám autor, který píše „*Paměti budoucně potřebné ode mne Martina Zikmundka, měšťánina města Lipníka, rodiče téhož města...*“. MZA Brno, G 10, in. č. 283, f. 106b.

Tuto skutečnost nevyvrátí ani to, že autoři zaznamenali pouze informace, které se udály za jejich života, byli tedy jejich pamětníky. Žádné aspekty ale nepotvrzují, že by byli sami svědky událostí.

U obou autorů lze předpokládat shodný důvod, který měli k sepisování informací. Jedná se určitě o snahu zaznamenat vše zajímavé a důležité pro další pokolení. U Zikmundka je tento fakt doložen vlastním umístěním textu. Ten byl původně součástí jednoho výtisku tzv. Právní knihy Tovačovské,¹⁹ tedy textu, u něhož se dá předpokládat časté čtení a používání.

Eliáš Rožnovský, který zaznamenal většinu údajů v kronice, zvolil za základní organizační princip díla chronologii. Jednotlivé údaje jsou bez jakékoli následné kauzality zaznamenávány v časovém sledu. Martin Zikmundek přesnou chronologii nedodržuje a často se o událostech, které popisuje, vyjadřuje obšírněji. Po stránce obsahové je tedy zcela jistě přírnosnější práce Zikmundkova.

V obou dílech je zřetelná snaha autora, zůstat co nejvíce v anonymitě. Oba tak nezapřou svůj kontakt s městskou úřednicinou (Eliáš Rožnovský byl svého času lipnickým rychtářem, Martin Zikmundek primátorem). Prosté strohé zaznamenávání informací, úplná absence osobních údajů, zřejmá touha po objektivní dokumentárnosti, viditelná inspirace úředním materiálem, to vše dokládá velký odstup od událostí.

Informační zdroje na základě toho, co se v textech vyskytuje, se zřejmě u obou autorů příliš nelišily. Především to byly vlastní zkušenosti a úřední

¹⁹ Srov. MZA Brno, G 10, in. č. 283.

materiál, k němuž měli z pozice městských úředníků přístup. Martin Zikmundek mimo to uvádí, že se ve vyprávění nechal inspirovat také ústně tradovanými příběhy.

Záznamy Rožnovských přinášejí cenné zápisy o osudech města v období, kdy bylo v držení Petra Voka z Rožmberka, který z popudu své manželky Kateřiny z Ludanic prosazoval v Lipníku bratrské učení, a jehož zásluhou byl v roce 1590 zřízen ve městě bratrský sbor.²⁰ Oba manželé trávili vždy několik týdnů v roce na blízkém hradě Helfštejně. O jejich pobytu v roce 1587 píše kronikář toto: „*Anno 1587. Při svatém Bartoloměji v Lipníku byl sjezd všech Bratrův starších jednoty Bratrské z Moravy, z Čech, z Polsky a Prus. Taky v ten čas nalézal se v Lipníku pán města dědičný, pan Petr z Rozumberku i s svou paní, a mnoho panstva jej navštěvovali a při něm tehdáž na Helštejně byli.*“²¹

Další záznamy díla spadají do doby, kdy vláda městu přísná luteránsky orientovaná vrchnost Bruntálských z Vrbna, za níž bylo město stíženo několika živelnými pohromami i krutým požárem v roce 1613. Tuto katastrofu literárně ztvárnil luterský farář Daniel Johannides Skočovský²² a ohlasy jeho veršů se objevují i v kronice Rožnovských. „*I taky věž, na nižto jsou zvonové, cest našich hlasatelové, velmi draží klenotové, s nimi*

²⁰ Srov. KRŠKA, I.: *Nejstarší kronika našeho města*. Lipenský kulturní kalendář 1970, červen, s. 7–11.

²¹ MRÁČEK, J.: *Z pamětní knihy radního písaře a měšťenína lipenského Bernarda Františka Heydučka*. Výroční zpráva české zemské vyšší realky za školní rok 1911–12, s. 5–6.

²² Srov. KRŠKA, I.: *Ze zápisů trubačské věže města Lipníka*. Lipenský kulturní kalendář 1977, červen, s. 10–12.

*v prostředí ohni stála, již vnitř hořeti začala, trám i provaz u Michala, jest Michal z vosmdesáti centný-řů, jak mnoho platí? v ohni měl za cvintlík státi.*²³

Eliáš Rožnovský se rozepisuje o založení požáru, přesných škodách, zmiňuje se také o zachráněné zvonici se zvony. Martin Zikmundek učinil o této katastrofě naopak pouze velice stručný záznam.²⁴ Mimo tuto pohromu bylo město už za ludanicko-rožmberského období postiženo morem v roce 1584 a povodní v roce 1593.

Stavovské povstání proti Ferdinandovi II. kronika Rožnovských zcela opomíjí. Zachycuje ovšem podrobně protihabsburskou akci krnovského markraběte Jana Jiřího na Moravě v roce 1621, která se Lipníka bezprostředně dotýkala. Martin Zikmundek se zabývá vypuknutím stavovského povstání jen okrajově, podrobně se pak také věnuje valašskému protihabsburskému povstání, jehož byl sám příznivcem. U osoby Eliáše Rožnovského není zcela zřejmé, zda stál v této rozporuplné době na straně katolického císaře či v opozici, neboť chybí jakékoliv vlastní vyjádření. Martin Zikmundek byl na straně luteránské a z jeho textu se mnohokrát dozvídáme, jak město Lipník povstalce podporovalo.

V posledních zápisech líčí Rožnovští průběh rekatolizace v Lipníku nad Bečvou, která měla na rozdíl od nedalekých Hranic na Moravě hladký průběh. Zápisy kupodivu mlčí o tom, že se město stalo majetkem známého kardinála Dietrichštejna, který na všech svých panstvích započal důkladnou katolickou reformaci a nekatoličtí kněží museli

tudíž statky opustit. Roku 1622 povolal do Lipníka jezuity, kteří zde byli v protikatolické práci činní až do roku 1624. Tato situace velice zasáhla právě Martina Zikmundka, který jako luterán musel opustit město. Po ročním exilu se navrátil, přestoupil na katolickou víru a stanul opět v čele města. Lze předpokládat, že i autor kroniky Rožnovských byl v této době katolického vyznání: „*Anno 1622. ... na větším díle měšťané, potupíce kacířstvo k víře svatej přistoupili...*“²⁵

Poslední údaje v kronice Rožnovských nejsou příliš optimistické, protože popisují velkou drahotu a hlad, které město a okolí postihly v letech 1622–1624. Martin Zikmundek sleduje dále situaci valašských povstalců až do krvavé exekuce v roce 1627, několik záznamů je nesouvisle věnováno dalším rokům.

Autoři obou lipnických kronikářských děl se snažili především zaznamenat s co největší mírou objektivitu události, které se bezprostředně dotýkaly jejich města a okolí. Kronika Rožnovských obsahuje tři tematické skupiny záznamů: informace politického a ekonomického rázu a zápisy o živelných pohromách. Ze schématu stručné popisné zprávy o dané události pak lehce vybočuje jen rozsáhlejší záznam o požáru v roce 1613. Autorský subjekt zůstává zcela mimo text.

Pamětní kniha Martina Zikmundka je obsahově mnohem rozsáhlejší, což je dáno nejen širším časovým rozmezím, ale zřejmě také větší autorovou právníčkou a úřednickou erudicí. V díle vystupuje jako autor pamětí, často používá autorský plurál „my lipenští“, zdržuje se ovšem jakéhoko-

²³ MRÁČEK, tamtéž, s. 6.

²⁴ Více k požárům v Lipníku nad Bečvou MRÁČEK, J.: *Požáry v Lipníku v minulosti*. Záhorská kronika, 1925/1926, s. 6–10.

²⁵ MRÁČEK, *Z pamětní knihy...*, s. 7.

li subjektivního komentáře. Jednotlivé záznamy tvoří souvislé narativní celky a na základě tématu a struktury je můžeme rozdělit na texty, v nichž autor souvisle vypravuje příhodu – většinou uvedeno autorství;²⁶ texty, v nichž nejde o souvislé vypravování, ale spíše o výčty a seznamy jmen – osoba autora je skryta; texty, které jsou opisy listin, smluv, ke kterým měl autor ve svém úřadě snadný přístup.

Na základě analýzy dvou kronikářských textů raně barokního období jsme se pokusili vymezit několik typických znaků městských kronikářských záznamů. Městské paměti především neměly charakter pouze memoárů, ale často docházelo k přechodu do jiných literárních žánrů, především kronik a análů. Autoři svá díla přitom pojmenovávali různě. K vlastnímu žánrovému rozlišení spisů s historickým obsahem dochází až v pozdější době. Pod názvem paměti či památky, jako je tomu u lipnické kroniky Rožnovských, se skrývá typické kronikářské dílo, které stojí na hranici análů a kroniky. Informace jsou řazeny chronologicky, autor popisuje události ve městě a okolí, snaží se o co největší objektivitu. V obou sledovaných textech se odráží vzdělání autorů – měšťanů, je kladen důraz na tematiku týkající se města a zdůrazněn přístup k informacím a pramenům z pozic městských úředníků.

Městské kronikářské záznamy Lipníka nad Bečvou jsou významným pramenem k dějinám Moravy první poloviny 17. století. Díky své téma-

tice se stávají důležitým dokladem k dějinám každodennosti. Z literárního hlediska jde o díla s pozoruhodnou kompozicí.

Jak je z výše uvedeného patrné, měla písemná kronikářská produkce v 17. století na Moravě hojně zastoupení. Přitom se v žádném případě nejedná o vyčerpávající výklad. Je zřejmé, že mnohé texty čekají dosud v archivních a muzejních sbírkách na své objevení. Při hodnocení informací zachycených v těchto textech nemůžeme vycházet ze současného hlediska, ale z hlediska myšlení tehdejších lidí. Přesto že se texty od sebe v mnohém odlišují a i jejich literární úroveň je různá, ze všech vyznačuje jakýsi lidský pacifismus a současně fatalismus. Kronikář zaznamenává většinou těžké životní chvíle, které se děly často v jeho bezprostředním okolí, jejich popisem se s nimi sám vypořádává. Výběrem informací vlastně zdůrazňuje své negativní stanovisko ke všem křivdám páchaných na lidech, ale zároveň věří, že se z nich další generace poučí.

Na závěr lze konstatovat, že kronikářská tradice měla, má a jistě bude mít u lidí stále své uplatnění. V každé době se najde někdo, kdo bude pokládat za důležité, zanechat další generaci popis soudobých událostí, tak jak to činili naši předkové. Stejně jako my, budou se i naši potomci vracet k historickým dokumentům a přemýšlet o tom, co vedlo autory k tomu, že považovali za nutné zanechat něco dalším pokolením, co nám dnes jejich zápisky sdělují o tehdejší životě a jaká je vypovídací hodnota těchto pramenů.

²⁶ Svou osobu uvádí autor v podobách: „...stalo se za Martina Zikmundka, primátora...paměť, sepsaná ode mne, Martina Zikmundka...“

Básník Karel Vysloužil oslavil osmdesátiny

Narozen 24. 1. 1927. Publikuje v Katolickém týdeníku, Literárních novinách, Naší rodině, Našem Valašsku aj. Od roku 1991 vydává časopis Hlas z pasínku.

Karel Vysloužil pochází z rolnické rodiny z Čelčic u Prostějova. V roce 1949 byl zatčen, označen za vedoucího protistátní skupiny a o rok později odsouzen na dvacet let těžkého žaláře za tisk a šíření letáků s jeho básní. V letech 1951 až 1957 pracoval v uranových dolech. Po propuštění (1957) byl zaměstnán až do roku 1991 v dělnických povoláních. Celý život se

věnuje literární tvorbě. V době komunistického režimu vydal v samizdatu bezmála padesát sbírek poezie a deset knih prózy. Svobodně své básně mohl vydávat teprve po listopadu 1989. Od té doby knižně vyšlo více než dvacet jeho básnických sbírek. Některé jeho básně vysílal také Vatikánský rozhlas nebo Radio Proglas. Autor publikuje v Katolickém týdeníku, Literárních novinách, Naší rodině, Našem Valašsku aj. Od roku 1991 vydává nejmenší časopis na světě *Hlas z pasínku* (už 250 čísel), na jehož stránkách (dvojlist velikosti dopisnice) se objevuje poezie, filozofické úvahy i ostré kritiky. Od roku 1993 je členem Obce spisovatelů.

Od roku 2001 je iniciátorem pravidelné pouti píšících křesťanů na Svatém Hostýně, která se zde koná vždy na Svatodušní pondělí.

Roman Giebisch

v poezii

*aby mne smrt
nenašla
chodím bez hodinek
na hřídeli
vesmárných hodin
jsem vyndal klínek
čas prokluzuje
co
bylo
jest a bude
můj Pane jest Tvoje
(S holí poutníka)*

a

*až nebude
mých smyslových vjemů
v dimenzi času
až
jakoby nebudu
vypadne
zrnko z klasu
a já
navzdor všemu
spoutanému
přejdu
bez pout do věčnosti
(S holí poutníka)*

Z díla:

2001 Co ti schází
2001 Klíček
2002 Jitřenka
2004 Chléb
2004 Člověk
2005 Příběh
2005 Zjevit více
2006 Mezi nebem a zemí
2006 Víra
2007 S holí poutníka

RECENZE

Encyklopedie knihy

Helena Stejskalová

Kniha je svébytným uměleckým útvarem, jehož hodnotou je především informace. Její sdělení je jasnější než socha nebo obraz, u nichž se často smyslu díla musíme dopátrat složitými postupy. Poselstvím knihy je jednak prožitek slovesný, přináší však i pocity výtvarné, jejichž jednotlivé komponenty mohou existovat samostatně.

Vezměme například rozmanitá písma vytvořená slavnými autory jako byli Baskervillové a nověji třeba Oldřich Menhart. Udiví nás i bohatost obrazového doprovodu, jakou knize dodávali a stále dodávají mnozí slavní ilustrátoři. Připomeňme i pestré dějiny tisku, které měly přímý vliv na podobu knihy – písmaři minulosti byli zároveň tiskaři a ve svých officínách vytvářeli skvosty, které jsou dnes ozdobou muzeí po celém světě.

Formy knihy mohou být rozličné, počínaje hliněnými destičkami či blížkovýchodními svitky čtenými zprava doleva, až po klasickou formu, která se v průběhu staletí vyvíjela a ukázala se z hlediska používání jako nejpraktičtější. Tato forma skýtá úžasné pole působnosti i cechu znamenitých knihařů. V umělecké knižní vazbě se

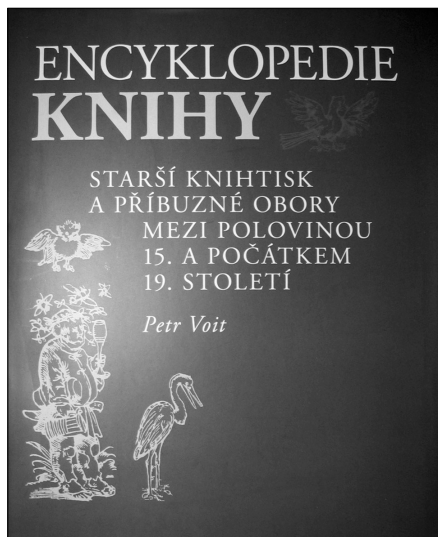
kniha dokonce stává formou autorského vyznání tvůrce a právem se ocitá v galeriích a muzeích společně se sochami či obrazy.

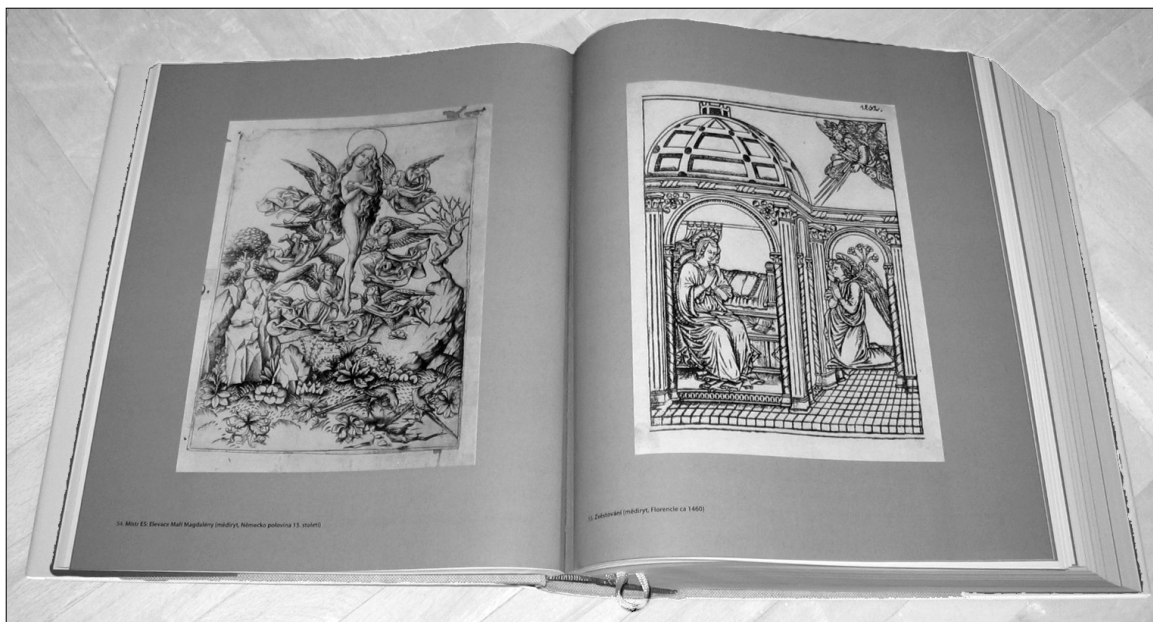
Kniha, symbolizující poznání, je jedním z nejúžasnějších produktů lidského ducha a jistě není náhodou, že je též ústředním motivem filozofického románu *Jméno růže* Umberta Eca...

Kniha je společným dílem autora, ilustrátora, nakladatelství a týmu jeho redaktorů, sazečů, litografů, tiskařů i knihařů, práci nikoho z nich nelze opomenout. Vytvoří-li se dobrý tým, je spolupráce na tvorbě knihy radostí, přináší opravdové uspokojení a vznikají zajímavá, nevšední díla, oceňovaná v soutěžích o nejkrásnější knihy.

Žádná jiná forma přenosu myšlenek nepřináší hodnoty, jež přetrvají staletí. Ke knihám zhotoveným v dávné minulosti se i dnes s úctou skláníme, studujeme je, hledáme a nalézáme v nich inspirující myšlenky. Kniha je pamětí lidstva.

Encyklopedie knihy, kterou na sklonku minulého roku vydalo nakladatelství Libri, je oslavou knihy. Jejím podtitulem je *Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Encyklopedie se zabývá všemi oblastmi, které v Čechách i ve světě v tomto období souvisely s obsahem i formou knihy – výrobou i distribucí ručně tištěné knihy (papír, písmo a písmolijectví, grafické techniky, knižní dekor a ilustrace, knižní vazba, ilustrátoři a kar-

tografové, tiskaři, knihkupci a nakladatelé, žánry a formy vydání).

Nezapomeňme na důležité údaje o knize: Jejím autorem je Petr Voit. Sazbu provedl Lubomír Kuba, Grafické studio Klíč, obálku a grafickou úpravu vytvořil Pavel Rajský. Vytiskly a v tuhé vazbě V8 knihu svázaly Tlačárna BB spol. s r.o. v Banské Bystrici. Rozsah knihy činí 1350 stran, obsahuje 2420 hesel, z nichž 1371 je povahy biografické, 922 věcné a 127 geografické. Za zmínku jistě stojí i hmotnost knihy: cca 5,5 kg.

Významu této knihy neporozumíme v plně širí hned, na první pohled a po prvním prolistování. Nejlépe ji pochopíme, vyhradíme-li si na ni čas, odložíme každodenní spěch, soustředíme se na

ni plni očekávání. Nalistujeme některé z hesel a v tomto okamžiku se staneme poutníky putujícími po stopách vůně tiskařské černi, knihařských lepidel i potahových kůží, starých tiskařských a knihařských lisů... Budeme objevovat dosud neznámé a nepoznané... Naše pouť bude dlouhá. S úžasem zjistíme, že vysvětlení jednotlivých hesel je podáno v překvapivé bohatosti a šíři, obsahuje mnoho přímých odkazů na další, související hesla. A my – zvědaví poutníci – čtenáři pokračujeme v cestě, zapomínáme na ubíhající čas a jsme plně vtaženi do příběhu knihy. Při svém pátrání zjistíme, že součástí výkladu pojmů jsou i uvedené prameny profesní mluvy. Nechybí ani rozsáhlý seznam použité literatury, kterým je doplněno

každé zařazené heslo. Nám, nenasytým poutníkům toužícím dozvědět se ještě mnohem více, je kompasem určujícím směr dalšího hledání. Celkově bylo v oblasti použité literatury shromážděno úctyhodných 6 000 odborných titulů.

Výklad obsahuje i přesahy do období středověku, případně druhé poloviny 19. století, a to v případech, kde je to vzhledem k pochopení souvislostí nezbytné. To je samozřejmě chválné, neboť při svém pátrání v minulosti nechceme a ani nemůžeme žádnou vývojovou etapu posuzovat odděleně, bez historické a odborné návaznosti.

Naše pouť knihou nám nepochybně přinese poznání, že nejde jenom o popis izolovaného prostoru českých zemí a pojetí vývoje, jak bylo v našem českém prostředí většinou dosud chápáno. Dříve byl při bádání a v odborných publikacích kladen důraz zejména na ty etapy našich dějin, které byly považovány za významné. Ostatní byly mnohdy odsunovány do pozadí, opomíjeny. Encyklopedie knihy naopak vše zařazuje do časových, mezinárodních, kulturních, společenských i oborových a mezioborových souvislostí. Dostává se nám tak zcela nového pohledu, jenž u nás dosud v takovéto podobě a zpracování chyběl. Poděkování za tento nezvyklý a pro nás velmi potřebný pohled patří autorovi knihy Petru Voitovi. Velmi silně pocítíme, že jsme byli součástí vývoje Evropy i světa, zejména vývoj v evropském prostoru se nás velmi silně dotýkal, nepřetržitě nás ovlivňoval.

Poutníka při jeho cestě za poznáním jistě bude napadat mnoho souvisejících otázek. Součástí encyklopedie jsou proto i propracované a bohaté možnosti vyhledávání: oborově řazený heslář, jmenný a věcný rejstřík, rejstřík citovaných tisků,

soupis odborné literatury a obrazového doprovodu. Samotné rejstříky zabírají 305 stran.

Jaká by to však bylo hledání v labyrintu knihy, kdybychom si nemohli prohlédnout a vychutnat alespoň zlomek z výtvarného bohatství, jež kniha lidem v minulosti přinášela? Obrazový doprovod tvoří 500 černobílých snímků přímo u jednotlivých hesel a 100 barevných obrazových příloh, ilustrujících jednotlivá údobí dějin knihy – většina z nich je u nás publikována vůbec poprvé.

Encyklopedie knihy je určena nejenom odborníkům z knihoven, archivů, muzeí či odborníkům polygrafickým, ale může sloužit také jako učebnice zmíněných oborů a přiblíží pestré dějiny knihy i laikům. Jak tomu u encyklopedií bývá, není určena k souvislému čtení, nýbrž k postupnému studiu, hledání a nalézání dosud netušených informací a souvislostí v tajemných dějinách knihy, které prezentuje v neobvykle širokých historických a společenských souvislostech..

Mám zvláštní, pro někoho možná nepřilíš pochopitelný, zvyk. Každou novou knihu, jež se mi dostane do ruky, nejprve očichám. Nová kniha mi voní světem barev, papíru, knihařských lepidel a tiskařských strojů, o jejichž dnešních rychlostech se našim předkům, popisovaným v Encyklopedii knihy, nezdálo ani v těch nejodvážnějších snech. Přesto je pouť po stopách minulosti knihy pro současníka velmi poučná – je přivoněním ke kouzelnému a neopakovatelnému světu tištěné knihy.

Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století/ Petr Voit. Praha, Libri 2006, 1350 s., 160 s. obr. příl. ISBN 80-7277-312-7.

RECENZE

Život bez roušky a kamufláže

Bohumír Kolář

V závěru minulého roku vyšel zásluhou **Drahoslavy Svobodové**, Statutárního města Olomouc a Nakladatelství Olomouc beletristický titul *Důvěrné rozhovory a Amadeem ve školním roce 1948–49*. Zásluhy tří jmenovaných jsou rozdílné. Drahoslava Svobodová knihu napsala, Statutární město na její vydání přispělo, aby vůbec mohla vyjít, a Nakladatelství Olomouc ji bez šance na ní vydělat vydalo. Můžeme s hrdostí na fungující demokracii konstatovat, že vydání je provázeno samými pozitivními okolnostmi, a to přesto, že kniha spíše líčí životní realitu skepticky. Jedná se o realitu, jak byla autorkou a jejími generačními druhy vnímána a prožívána po únoru 1948. Doba je představena první novelou s titulem, který je shodný s titulem knihy. Druhou novelu, v níž je zobrazeno klima žhavé současnosti z pohledu dožívajících učitelů penzistů, označila autorka názvem *Ještě chvíli*.

První próza činí viditelnou a průhlednou dobu po únoru 1948 v odlehleém příhraničí a navíc v těsné blízkosti rakouských hranic. Tam přijede prožít svůj profesionální a občanský start do života mladá učitelka (autobiografické prvky nejsou kamufláží). Naivnímu mládí nezkušené pedagožky se stane oporou Wolfgang Amadeus na obraze, visícím v poskytnutém pronájmu. Ne tím, že by Amadeus na obraze byl zasvěcen do

obrazu doby, že by se ve všem vyznal a dovedl poradit, ale proto, že skutečné charaktery mají v každé době svá křivá opozita a každá moudrost vychytralé protějšky. Amadeové vždy mají své Salierie, pravdy světa své opaky, zahalované do roušek a kamufláží. Jde o jevy nadčasové, jen ona distribuce zlovolné moci mívá odlišnou vizáž. Význam knihy Drahoslavy Svobodové je podtržen genialitou její paměti a schopností přesvědčivě na detailních epizodách evokovat epochu budování šťastných zítřků, a to pohledem člověka manipulovaného, zneužívaného a ponižovaného. Mladé učitelce se dostává poučení o realitě po kapkách a každodenně. Tomu odpovídá i frekvence jejích rozhovorů s Amadeem; sdělená či prokonzultovaná hořkost tolik nezarmucuje.

Autorka je evidentně nadaná schopností vylíčit celou galerii bezvýznamných figurek v podobě tajemníků, komisí, subkomisí, odborů, vedoucích a předsedů, kteří dotahovali šrouby totality a činili ze svobodných občanů na státu závislá a manipulovatelná individua. Nešlo přitom o život, ale o deformaci života pod značkou „marnost nad marnost“ Vyústění novely je logické: Mozart odjíždí v kočáru do Vídně, Karinka zůstává. Je zřejmé, že ještě mnohé zažije...

Novela *Ještě chvíli*... je svým způsobem literární pendant k první novele. Je situována do doby o půl století pozdější, tedy do současnosti. Bylo by ji možno nazvat *Rozhovory a vzájemné utěšování seniorů*... Novela je zasazena do Olomouce a lokalizována do Neředína, na Novou Ulici. Nejčastějšími aktéry jsou Karinka a Filípek. Vyrovnávání s totalitou je nahrazeno vyrovnáváním se stářím, s tržní ekonomikou, s kompenzací neduhů a zdravotních problémů. Do jejich rozhovorů o hřbitově,

hrobech, nemocech, návštěvách lékařů, placení nájemného, připravovaných regulací a jednáních na úradech a v komisích městských částí vstupují zprostředkované informace o dalších seniorech a jejich „rozptýlených“ rodinách, jež z nich činí osamělé a zranitelné běžce životem bez šancí cokoli měnit a odsouzené k prožívání naděje, že se na ně jednou štěstí usměje a do Domu s pečovatelskou službou se přece jen jednou dostanou.

Autorčin cit pro vyváženost a schopnost najít pro hrdiny alespoň relativní východisko dostaly podobu přiměřeného zdobení sěnía snahou a ochotou být k užítku a podle svých sil přiložit ruce k dílu ve prospěch ostatních. Jako by si autorka připomínala slova kdysi pronesená Františkem Halasem: Smutkem a beznadějí zhavranělá slova nejsou popřením života, ale pouze ostnem, který zvyšuje lásku k němu, a mají větší význam než elegantní hopkání umělého optimismu.

Novela o prožívání dnů bez tepla může mít účinky pozitivní, alespoň v tom smyslu, že se čtenář-senior dozví, že si život sám nezbabral, že jde o generační problém a nebude jediný, kdo bude šťasten, když odejde ze světa pod kuratelou k tomu zřizovaných subjektů.

Taková je kniha Drahoslavy Svobodové. Není ze světa lesních samot, je zasazena do společenského klimatu, v němž autorka žila, v němž po svém naplnila svůj osud a o němž po svém podala sugestivní literární svědectví.

Důvěrné rozhovory s Amadeem ve školním roce 1948–49. Nakladatelství Olomouc 2006, 190 s. ISBN 80-7182-218-3.

Příběh knihy: Jak se tiskla a vázala kniha v minulosti (do konce 19. století)

Helena Stejskalová

Potřeba lidí nějakým způsobem zaznamenávat svoje myšlenky a předávat je dalším generacím vznikla velmi záhy. Jakmile se lidé byli schopni mezi sebou dorozumívat, rozvíjely se již první pokusy o písemné záznamy. Je proto nepochybné, že historie psané a později tištěné knihy je velmi dlouhá a pestrá. Za jakousi primitivní formu knihy bychom možná mohli považovat již hliněné tabulky, které vytvářeli Sumerové, Chetitě, Peršané či Asyřané. Jinou nejstarší formou knihy jsou kamenné tabulky, do kterých byly texty vyrývány například ve starověké Číně.

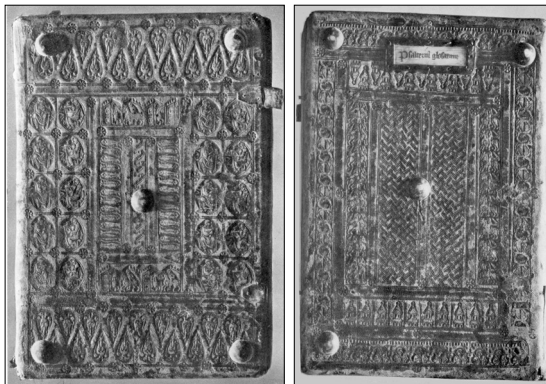
Počátky knihy

Za první knihu, která odpovídá dnešnímu chápání tohoto pojmu, bychom mohli patrně označit knihu svitkovou. Papyrus (tvořený pláty splenými z rohožovitě skládaných pásů z rákosovitě vodní rostliny zvané řecky papyros), který byl známý a používán už od třetího tisíciletí před naším letopočtem, se v pásech navíjel mezi dvě tyče. Čtení probíhalo tak, že se pás převíjel z jedné tyče na druhou. Řekové a Římané kupovali papyrus od Egyptanů. Svitky Římané nazývali volumen (z latinského volvere – svinovat). Jak si ale jistě umíme představit, tato forma knihy se nevyznačovala příliš praktickými vlastnostmi, a byla proto záhy opuštěna. Již kolem roku 100 př. n. l. se objevila jiná, vhodnější a účelnější forma – kodex, jenž byl vytvořen ze složek, které se spojily dohro-

Část papyrového svitku (role), dva sloupce z básni lyrického básníka Bakchylida (*505 př.n.l.)

mady, a zhotovila se pro ně schránka. Nejprve se všechny dvojlisty vkládaly do sebe, což ovšem při větším množství působilo potíže – širé listů směrem dovnitř musela být menší. Proto se brzy ujala jiná konstrukce – složky se tvořily jenom po několika dvojlistech a následně se skládaly za sebou. Možná čtenáře překvapí, že tato konstrukce knihy, byť ve velmi upravené a zmodernizované podobě, přetrvala mnoho staletí až do dnešních dnů. I dnes jsou základem knihy složky (8, 16 či 32 stranové), řazené za sebou, buď šité ve hřebetě, ale vzhledem k cenovému tlaku stále častěji pouze lepené. U vazby V1 se složky vkládají do

Latinský žaltář z Kapitulní knihovny svatovítské v Praze, románská vazba francouzského původu z konce 12. století, hnědá kůže zdobená slepotiskem – přední a zadní deska vazby

Kodex vyšehradský, česká látková vazba z doby kolem r. 1200, zadní deska s vyšívaným obrazem Krista, Vyšehradský evangelistář v Praze

Evangeliář z 9.stol., vazba s řezbou ze slonové kosti, měděný pozlacený rám z 2. pol. 14. století, Kapitulní knihovna svatovítská v Praze

Relikviář sv. Markéty z r.1406, uprostřed je umístěn skleněný ostatkový válec, ze stran výjevy z Kristova života řezané z perleti, Chrám sv. Markéty Praha- Břevnov

sebe, u ostatních vazeb se řadí za sebou. Složky samozřejmě vyžadovaly ochranu. Tu většinou tvořily dřevěné a později lepenkové desky zdobené nejrůznějšími způsoby.

Románská kniha

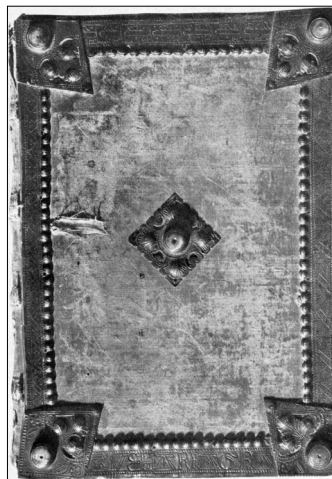
V době románské se dřevěné desky připevňovaly ke knižnímu bloku zejména pruhy kůže či pergamenu. Ve zdobení desek převažovala malba, rytí, řezba, slepotisk nebo zlatnická technika – filigrán. U náročnějších vazeb se vyskytovalo i použití drahokamů nebo např. slonové kosti.

Jedním z dokladů románské vazby je Žaltář latinský z Kapitulní knihovny svatovítské v Praze pocházející z konce 12. století. Vázán je z hnědé kůže, zdoben slepotiskem. V pražských knihov-

nách byly kromě zmíněné vazby nalezeny ještě tři další – jedna v kapitulní knihovně, dvě v univerzitní. Pro výzdobu románské knihy bylo možno využít i potah látkový, jak dokazuje Vyšehradský kodex (kolem r. 1200), vazba románsko-gotická.

Gotická kniha

Gotická vazba je charakteristická většinou potahem z přírodních kůží, vyskytovaly se i položené vazby. Okraje listů se zpravidla neořežaly, ponechával se jejich přirozený okraj. Velmi typickým znakem gotických vazeb se stalo kování v nejrůznějších provedeních – z bronzu, mosazi, či železa. Hojně se vyskytovaly nárožnice trojúhelníkovitého tvaru, které měly chránit rohy knihy před poškozením. Další ochranu tvořily řemeny k uzavírání knihy společně s kovovými sponami a zámky. Zámky se užívaly zejména u knih s důležitým obsahem právního či jiného rázu, kde by listy mohly být vytrženy nebo poškozeny. Šlo tedy především o bezpečnostní opatření. Knihy, které se vyskytovaly na veřejných místech, byly upevňovány pomocí řetězů. U velmi těžkých knih byl na dolním okraji kovový pruh, někdy také kovové nožičky. Gotické vazby se ponejvíce zdobily pomocí slepotisku a řezbou do hovězí kůže. V gotické vazbě ale můžeme najít také některé zvláštnosti, např. sáčkovou vazbu, vhodnou zejména na knihy menších rozměrů, které bylo nezbytné nosit při sobě (náboženské knihy). Látka přečnickovala vazbu o větší kus, aby ji bylo možno např. připevnit k pasu. U nás bohužel již není zachována žádná tato vazba, i když nesporně existovaly. Přečnickující konce kůže byly odstraněny, když se knihy začaly stavět do polic. Málokdo totiž tuší, že způsob stavění knih v knihovnách se začal užívat

Česká vazba raně gotická z růžového atlasu, s kovovými nárožnicemi a puklicí, asi 1. pol. 14. stol., Kapitulní knihovna svatovítská v Praze

Česká pozdně gotická „obalová“ vazba z 15. stol., kožená, Knihovna vyšebrodského kláštera

teprve v 16. století. Do té doby knihy v knihovnách ležely na sobě nebo vedle sebe.

Zajímavá byla i obalová vazba s chlopněmi, které přesahovaly přes boky knižního bloku – zabalily knižní blok jako balík a chránily ho. Tuto vazbu bylo možno převázat řemínky nebo upnout pomocí pásků s přezkami.

U nás se dochovalo mnoho vazeb z gotického období, které dokazují úroveň doby Karla a Václava IV. Za vlády Karla IV. byla Praha sídelním městem římské říše, zakládaly se zde nové knihovny. Knihy potřebovala je především nově založená univerzita. Sám Karel IV. věnoval Karlově koleji roku 1370 cca 35 až 48 svazků knih a sto hřiven stříbra na nákup knih z pozůstalosti vyšehradského děkana Viléma. Rozvíjely se však i jiné knihovny. Díky hojnějšímu používání papíru došlo ke zlevnění knih. Ukázkou umělecké práce druhé poloviny 14. století je např. dochovaná vazba s řezbou ze slonové kosti s měděným pozlaceným rámem, užity jsou polodrahokamy a křišťály, tato vazba obsahuje evangeliář z 9. století. Další vazbou z přelomu 14. a 15. století, která je zároveň relikviářem svatých ostatků, je Relikviář sv. Markéty (r.1406). Uprostřed je skleněný ostatkový válec, po stranách se nacházejí z perleti řezané výjevy z Kristova života.

Renesanční vazba

Uvědomíme-li si historické souvislosti, je třeba zmínit, že v období románském a gotickém byla kniha přístupná velmi malému okruhu osob. Setkávali se s ní téměř výhradně pouze mniši v kláštorech, kteří knihy opisovali. Prostší lidé však neměli ke knihám přístup. Tuto skutečnost změnila renesance, která znamenala zpřístupnění

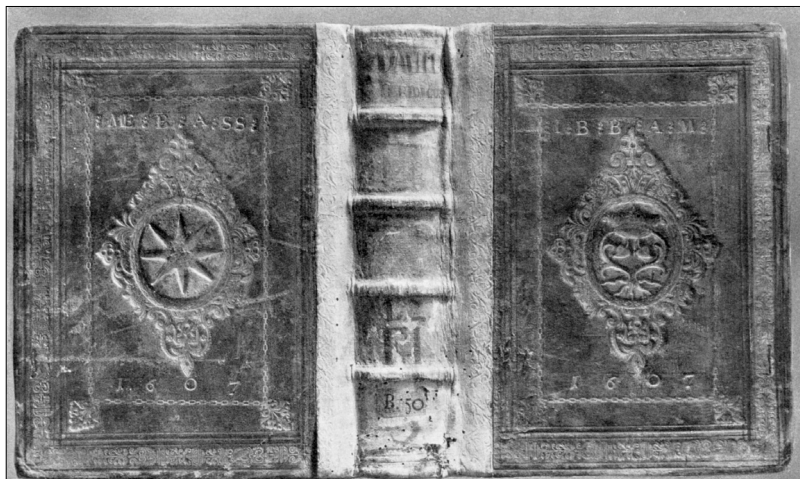

Raně renesanční vazba (vratislavská?), datovaná 1527, hnědá kůže, zlacení, Univerzitní knihovna v Praze

Detail z bratrské vazby, datované 1589, zadní deska, Základní knihovna Čs. akademie věd

knihy širším vrstvám. V souvislosti se zlidověním knihy se začalo rozvíjet také knihařské řemeslo. Knihy doznaly určitých změn a začaly se ještě více přibližovat podobě, jakou známe dnes. Dřevěné desky byly postupně nahrazovány lepenkovými, těžké hovězí a vepřové kůže vystřídaly lehčí barvené kůže telecí či skopové, více se používal pergamen. K šití se užívaly lněné nitě, konopí na motouzy, na lepení kliš a škrob. I tvar knihy se změnil a posunul směrem ke své dnešní podobě – knižní blok byl zaoblovan a desky ho přesahovaly. Zmizely do té doby hojně používané prvky jako kování nebo řezání do kůže. Objevuje se naopak ochrana vnitřku hřbetu knihy proti pronikání prachu a nečistot – kapitálek, většinou šitý barevným hedvábím. Z technik výzdoby se užívá zlacení lístkovým zlatem.

Česká renesanční vazba, datovaná 1607, se supralibros Jaroslava Bořity z Martinic, zlacená hnědá kůže, zlatá ořízka, Univerzitní knihovna v Praze

Vynález knihtisku

Silným impulsem pro rozvoj knihařství byl samozřejmě vynález knihtisku v polovině 15. století. Právě jeho zásluhou kniha začala opouštět kláštery a dostávat se mezi širší vrstvy obyvatelstva. Citujme Jana Ámose Komenského: „Ne objevy nových světů, které přinesly národům války a utrpení, ale vynález knihtisku, který umožnil šířit vědu, víru a pokrok, by měl být považován za rozhraní staré doby od novověku.“ Dalším příkladem je citace z Martina Luthera: „Knihtisk je poslední a největší dar Boží. Bůh tak chce umožnit všem jazykům poznat původ pravé zbožnosti. Je to poslední zářící plamen před zánikem tohoto světa.“

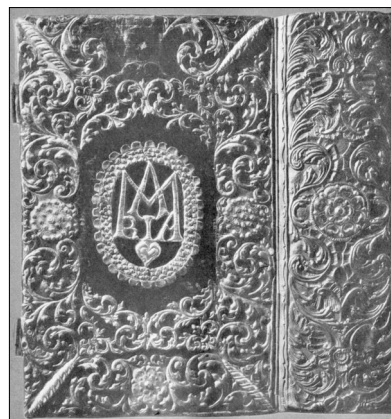
Česká pozdně renesanční vazba, datovaná 1617, se supralibros Jiřího Albrechta, starosty či konšela z Chebu, zlacení, slepotisk, Univerzitní knihovna v Praze

Otisk vyvýšeného reliéfu byl v té době již znám (v Číně cca v 7. století n.l. vznikl tzv. kartáčový či deskový tisk – písmo či obrázky byly vydlabány do dřeva, na reliéf se nanasla barva, na kterou byl položen list papíru, který byl přitlačován pomocí kartáče – takto bylo dosaženo otisku). Objev knihtisku byl převratný především díky rozebíratelnosti tiskové formy – deskotisk byl totiž použitelný pouze pro jeden jediný určitý tisk. Zhotovení desky bylo pracné, zdlouhavé a po provedení tisku už nebyla k ničemu. Mohučský zlatník Johannes Gensfleisch zvaný Gutenberg svým vynálezem odstartoval novou etapu dějin. Možnost vyřezat a vyrýt do kovu matrice, z nichž se odlévaly jednotlivé litery, byla novinkou. Slavným Gutenbergovým dílem je dvousvazková 42 řádková bible tištěná v letech 1452 až 55. Prvními Gutenbergovými tisky byly především kalendáře, odpustkové lístky a učebnice latiny. Knihy vytištěné do roku 1500 se nazývají inkunábule. První knihou vytištěnou v Čechách je Kronika trojanská, jde o český překlad knihy Guida della Collona z Mesiny z roku 1287. Rok jejího vzniku je datován v závěru: „Od narozenie syna boží poczynamie M CCCC LXVIII...“ Nelze ovšem vyloučit, že kniha byla vytištěna o několik let později a sazeč sázel letopočet podle rukopisu...

Zakládání univerzit také přispívalo k potřebě knih. Knihtisk se začal velmi rozvíjet v Itálii. V této zemi také byly vytvořeny zásady typografické úpravy knih: bylo nezbytné uvést titul, frontispis (čili protititul s uvedením obsahu, místa, data a jména tiskaře). V Itálii vzniklo mnoho tiskařských dílen. Renesance je úzce spjata s knihtiskem, po strohé gotice znamenala svobodu myšlení, rozkvět řemesel. Ačkoli můžeme říci, že počátek rene-

Česká renesanční vazba, datovaná 1565, se supralibros Petra Voka z Rožmberka, bílá kůže tlačená a zlacená, desky z lepenky, Univerzitní knihovna v Praze

Album mariánského sdružení v Jihlavě, kolem r 1629, modrošedý samet s kovovým prolamovaným a tepaným rámcem, monogramy JHS na přední desce, Maria na zadní, Knihovna Národního muzea

Vazba misálu loretánského, umělecké vyšívání, zlatý dekor, grunáty a email na tmavomodrém sametu, obsahem je antverpský tisk z roku 1696

Vazba Trnavského kalendáře z r.1761, hnědá teletina, zlacená přední deska, uprostřed císařský orel, Univerzitní knihovna v Praze

sance přišel dříve než samotný vynález knihtisku, jistě by bez tohoto vynálezu renesance nenabyla takové síly a šíře. Kniha znamenala pro renesanci mnoho a renesance pro knihu také. Například se rozšířilo nové lámání sazby – dva sloupce používané v patnáctém století nahradil jeden sloupec, který byl samozřejmě doplněn ilustrací. Objevilo se několik formátů knih: libri da banco (knihy pro pultíky v kostelích), libri da bisaccia (knihy na cesty), librettii da mano (příruční knihy). Jistě není s podivem, že již tenkrát podobně jako dnes byla důležitá cena knihy. Papír byl drahý (blížil se polovině nákladů), drahé byly i sady písem. Tisklo se oboustranně na volné listy, které se skládaly a vázaly. Zvyšující se produkce se stala příčinou, že v díle byly uváděny charakterizující údaje: titul, jeho autor, vydavatel, datum výroby i typografická značka (každý typograf měl svoji značku).

Rozvíjela se také výroba papíru, vznikaly nové papírný a papír byl levnější než pergamen.

Praha byla v 16. století centrem knihtisku, tiskař a nakladatel byli často jednou osobou. Působilo zde mnoho tiskařů a nakladatelů: Jan Severýn z Kapí Hory, Mikuláš Konáč z Hodíšfkova, Jiří Melantrich, po jehož smrti vedl tiskárnu Daniel Adam z Veleslavína.

V 16. století měla v Čechách několik tiskáren Jednota českých bratří, např. v Litomyšli, Mladé Boleslavi, Ivančicích či Kralicích.

Renesanční knihaři v Čechách byli často také prodavači knih. Zatímco na venkově byly knihařské obchody spíše vzácností, v Praze se jich od 16. století vyskytovalo více. V tomto období také vzniklo u nás nebývalé množství krásných vazeb. Nejstarším dokladem renesanční zlacené výzdoby je vazba z roku 1515 z Vratislavi (tehdy Vratislav

patřila k Čechám). Dnes je tato vazba uložena v berlínské knihovně.

Vkusnou, jednoduchou úpravou se vyznačovaly vazby českých bratří. Čeští bratři také dbali o dorost, pořádali praktika knihařská i knihtiskařská. Knihvazačství bylo nejenom u tiskárny, nýbrž i u každého bratrského sboru. Vazba měla vliv na cenu – vázaná kniha stála dvojnásobek nevázané. Dílem bratrských knihvazačů byly zejména vazby žerotínské knihovny, kterou založil Jan st. ze Žerotína a jeho synové ji rozvíjeli. Knihovnu tvořily nejenom dary přátel či učenců, nýbrž i programově nakupované knihy podle katalogů. Nejkrásnější vazby měly knihy náboženského obsahu a kancionály. Významné knihovny však vytvářeli i další šlechtické rody. K největším soukromým

evropským knihovnám z konce 16. a počátku 17. století patřila knihovna Rožmberků.

V roce 1630, v době třicetileté války v Praze pracovaly již jen dvě tiskárny: jezuitská a arcibiskupská. Přestože doba pobělohorská nebyla pro české země příliš příznivá, byla zde vytištěna některá díla v pozoruhodné barokní úpravě.

Osmnácté století již bylo k českým tiskárnám příznivější. Podle Josefa Dobrovského pracovalo v Čechách od počátků knihtisku do konce 18. století asi 120 tiskáren.

Barokní knižní vazba

Zatímco renesance znamenala rozvoj, o barokní české knižní vazbě to nelze zcela jednoznačně říci. Negativní vliv měla především bitva na Bílé hoře

Česká vazba stříbrná z r. 1747, podklad oranžový samet, desky a hřbet z tepaného a ažurovaného stříbra, na sponách znak, Krajské muzeum Plzeň

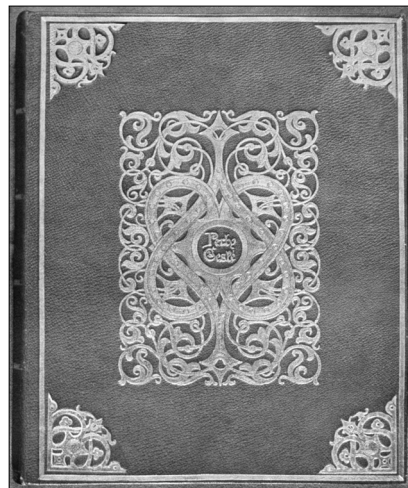
Jihočeská lidová vazba, mosazným plechem pobitá s barevnými kameny a tepanou výzdobou, na přední desce Ukřižovaný Kristus, na zadní sv. Jan Nepomucký, Univerzitní knihovna v Praze

a třicetiletá válka, během níž a po níž následovala léta hospodářsky i kulturně nepříznivá. Čeští vzdělanci emigrovali, podmínky pro rozvoj knižní kultury nebyly příliš dobré. Knihovny odbojné šlechty byly zkonfiskovány. Přesto nenastala katastrofa a tvrzení o tom, že barokní období znamenalo zánik české tištěné knihy rozhodně není pravdivé. Nové knihovny vytvářela vítězná šlechta, např. Albrecht z Valdštejna. Jiným příkladem je Zdeněk Václav z Lobkovic, který získal knihovnu doktora Matyáše Borbonia z Borbenheimu a Ladislava Zejdlice ze Šenfeldu a Encovan (hejtman litoměřického kraje, který byl zbaven jmění). Kniha se stává jedním z prostředků, jak přivést lidi zpět ke katolické víře. To vše především za pomoci jezuitského řádu. Převažuje proto zejména literatura náboženská.

Jezuité měli samozřejmě vliv i na úpravu barokní knihy. U nás byly oblíbeny vazby z bílé vepřovice, zdobené slepotiskem, na přední straně se vyskytuje často JHS, monogram jména Ježíš. Mnohé tyto knihy jsou nádhernými a slavnostními barokními vazbami. Zmíňme Album Mariánského sdružení občanů města Jihlavy z roku 1629 v knihovně Národního muzea nebo vazba misálu z loretánského pokladu v Praze. Takových příkladů by bylo možno uvést více. Hovoříme-li tedy o tom, že česká kniha v době pobělohorské prožívala úpadek, není to zcela pravda. Samozřejmě, že svoboda slova byla díky politické situaci omezena, přesto však vznikla řada hodnotných knih jak po stránce obsahové, tak i zpracováním vazby. Hojně se také tiskly kalendáře. Existují také líčení o tom, že knihy považova-

Česká lepenková vazba z r. 1846, barvotisk z litografického ústavu Frant. Eduarda Sandtnera, Národní knihovna v Praze

Vazba díla Ant. Jar. Vrtátka „Perly České“, Josef Mánes, Univerzitní knihovna v Praze, Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze

né za kacířské byly vázány do černé kůže, ovšem v Klementinu není znám žádný doklad.

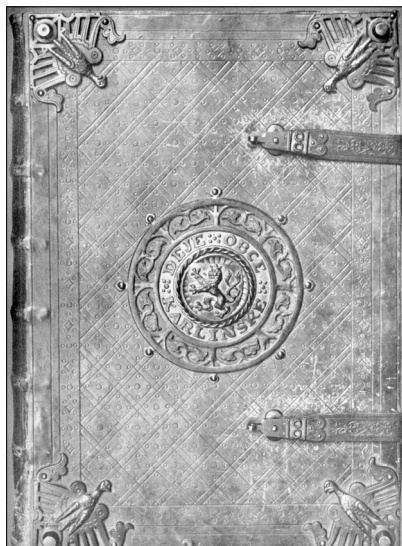
Tvar barokní knihy již zůstal zaoblený, desky přesahovaly knižní blok. Na desky se užívala lepenka, potahem byla kůže (bělené vepřovice, telecí kůže), vyskytuje se i pergamen. Knihaři si sami zhotovovali pestrobarevné předsádky (např. pomocí mramorování). Ořízky se barvily či zlatily. Bohatě se zdobily i hřbet knihy. Hojně se využívalo zlacení, především v pozdním baroku a rokoku.

Klasicistní vazba

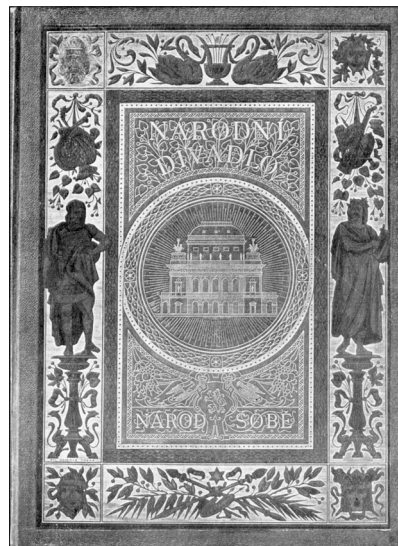
Z přezdobenosti rokoka se knižní vazba postupně vymanila a dostala podobu střízlivého

klasicismu. V tomto období se používalo potahů na knižní desky z mořené kůže, zlatá ražba nabývala spíše podoby jednoduššího lemu, který někdy tvořil dokonce pouze jednoduchý rámeček. Častými ornamenty byly antické motivy. Hřbet ale zůstal stále dosti bohatě zlacený.

I z tohoto období máme k dispozici mnoho zajímavých dokladů vazeb zhotovených v Čechách. V 19. století se již kvůli úsporám více ujímají papírové vazby. Ve druhé polovině 19. století se rozvíjí vazba nakladatelská. Dochází ke změnám – pozici ruční knihařské vazby ztěžuje konkurence nových strojů. Na českém trhu je velké množství celoplátěných vazeb, označovaných jako tzv. „lipské“ zdobe-

Česká vazba z r. 1862 podle návrhu Josefa Mánesa, dřevěné desky potažené hnědou teletinou se slepotiskovým ornamentem, Archiv města Praha

Česká vazba nakladatelská, celoplátěná, hnědé plátno s černým tiskem a zlacením, Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea

né zlacenými ornamenty a obrázky. Nakladatelské vazby navrhují tehdy činní umělci, např. Mikoláš Aleš – celoplátěná vazba publikace *Za praporem sokolským* (1887). Aleš ale není jediným umělcem, roku 1854 přijímá Josef Mánes nabídku a vytváří na počest návštěvy císaře Františka Josefa I. a císařovny Alžběty návrh na vazbu díla J. Vrtátka „*Perly české*“ a není to jediná vazba, jejíž návrh J. Mánes vytvořil. Dochází ke spolupráci umělců a knihařů. Jedním z podnětů je Světová výstava v Paříži a rok později následující Jubilejní výstava v Praze (r. 1891). Na jubilejní výstavě byly také poprvé shromážděny významné vazby z minulosti z knihoven i soukromých sbírek, to se stalo podkladem pro dílo *Dějiny českého knihařství* p. Chytila.

Vilém Mrštík, Pohádka máje, česká vazba nakladatelská z hnědé skopovice, z r. 1897, zlacená tlačena, podle návrhu Zdenky Braunerové, Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea v Praze

Do dějin české knižní vazby zasáhla i Zdenka Braunerová svojí úpravou *Pohádky máje* Viléma Mrštíka (vnitřní výzdoba i vazba).

Změny ve výrobě knihy

Kniha zůstávala po mnoho staletí řemeslně zhotovovaným originálním výrobkem. Knižní desky i blok byly zpracovávány společně, teprve poté byly desky potahovány. Průmyslová revoluce a rozvoj však přinesly změny do technologie výroby knih. Starým způsobem již nebylo možné knihy vyrábět, neboť stoupaly jejich náklady. Knižní blok a desky se proto začaly vyrábět samostatně. Teprve v okamžiku, kdy již byl knižní blok hotov a knižní desky také, došlo k jejich spojení – tedy vlastní vazbě. To znamenalo rozvoj průmyslové vazby knih. Roku 1825 přišel z Anglie nový materiál na potah knižních desek – knihařské plátno, které splňovalo potřebné požadavky – bylo dostatečně pevné a přitom levnější než dosud užívané materiály.

Rozvoj průmyslové knihařské výroby

Rozběhla se výroba prvních knihařských strojů. Roku 1837 sestrojil například francouzský mechanik G. Massiguet první rezačku papíru. David Mc. Connel Smyth si v USA roku 1871 patentoval stroj na šití knih nitěmi, vlastní stroj postavil roku 1880. Jiný stroj na šití patentoval také v USA Němec Brehmer roku 1876. První razicí lis byl vyroben roku 1832 ve Francii. Rok 1849, resp. 1850 je dalším důležitým datem – Američan Eduard Smith patentoval skládací stroj na skládání tiskových archů na složky. První zmínka o dalším nezbytném výrobním nástroji knihařů – pákových nůžkách na lepenku – pochází z roku 1888, kdy je začala vyrá-

bět firma Krause v Lipsku. Tato přemíra dat pro laika – neknihaře možná trochu unavující, svědčí o jediném – bouřlivém rozvoji knihařského řemesla a zejména o vzniku průmyslového knihařství. Kniha se stává průmyslovým výrobkem – je třeba její výrobu co nejvíce zjednodušit, snížit podíl ruční práce. Výzdoba knih se proto omezuje.

Samozřejmě stále zůstává ruční, výtvarná vazba knih jako samostatný obor. Ta ostatně přetrvala do dnešních dnů a s mnoha inspirativními netradičními vazbami se můžeme setkat na pravidelných výstavách členů Společества českých knihařů.

Nejenom vazba, nýbrž i tisk

Devatenácté století však samozřejmě neznamenalo pouze rozvoj knihařské výroby, ale ruku v ruce s tím šel i tisk. Dosud se tisklo pouze knihtiskem, ilustrace byly reprodukovány pomocí dřevorezů, dřevorytů a později leptaných štočků. Objevily se však nové techniky, které přinesly pokrok a rozšířily možnosti zejména v oblasti reprodukce obrazu.

Roku 1796 pražský rodák Alois Senefelder (1771–1834) vynalezl litografii. Její princip je založen na přijímání a odpuzování mastnoty a vody. Tiskovou formu tvoří vápenec, který se nalézal v bavorském Solenhofenu. Obraz může být kreslen mastnou křídou či tuší. Před tiskem se zaleptá kyselinou dusičnou v roztoku arabské gumy. Následně kámen odpuzuje na nepokreslených místech tiskařskou barvu, pokreslená místa ji naopak přitahují. Před tiskem je nutno kámen vždy vlhčit. Litografie byla přínosem v oblasti ilustrace. Dnes se vzhledem ke své náročnosti používá zejména jako umělecká technika. Princip ale převzal ofsetový tisk, který je dnes dominantní

tiskovou technikou. Na vynálezu ofsetu (r. 1905), techniky, v níž byl kámen nahrazen kovovými deskami má velký podíl český rodák Kaspar Herrmann. Protože však rozvoj ofsetu spadá již do dvacátého století, budeme se jím podrobněji zabývat až příště.

Češi hráli v dějinách typografie a polygrafie významnou úlohu. Karel Klíč vynalezl roku 1880 novou tiskovou techniku – tisk z hloubky. Tisknouce místa tvoří zahlobuné (dříve vyleptané, dnes obvykle ryté) jamky, z nichž se barva přenáší na papír. Tato technika se vyznačuje vysokou kvalitou reprodukce, a proto se postupem doby začala používat na náročné publikace s velkým množstvím obrazového doprovodu. Bohužel, vzhledem k tomu, že výroba tiskové formy je dosti drahá, používá se dnes hlubotisk jenom pro tisk vysokých nákladů.

Opominout bychom neměli ani další tiskovou techniku taktéž vynalezenou Čechem. Jakub Husník (1837–1916) přivedl na svět světlotisk, techniku využívanou převážně k reprodukci uměleckých děl. Tato technika se však příliš masově neprosadila vzhledem k charakteru a výdržnosti tiskové formy (utvrzená želatina) a tak je dnes již bohužel spíše zapomenuta. Ani náš jediný provoz této tiskové techniky v Sadské už neexistuje.

Použitá literatura

Jindřich Král: *Moderní knihařství*
 Leo Pavlát: *Tajemství knihy*
 Jaroslav Šalda: *Výroba knih pro SOU*
 Pavlína Hamanová: *Z dějin knižní vazby*

Obrazové ukázky byly použity z knihy Pavlína Hamanové: Z dějin knižní vazby, Orbis 1959

Národnímu domu v Prostějově se vrací glanc

Alena Spurná

Sto let uplyne v letošním roce od otevření secesního Národního domu v Prostějově. Tato významná kulturní památka České republiky je chloubou města a patří k jeho stavebním dominantám.

Myšlenka stavby českého společenského a kulturního centra byla v Prostějově na konci 19. století chápána jako „důležitá místní otázka“. Strategická realizace tohoto, dnes bychom řekli, dlouhodobého projektu, byla náročná finančně i koncepčně. V roce 1905 vyústila v založení Družstva pro postavení spolkového domu, v jehož čele stanul dr. František Kovářík. Tohoto podnikatele, spolujitele továrny na výrobu zemědělských strojů a politika lze označit za duši celého projektu.

Už na počátku roku 1905 přijíždí do Prostějova tehdy třiatřicetiletý architekt Jan Kotěra a spolu s významnými představiteli města vybírá nejvhodnější stavební parcelu. V prosinci téhož roku Družstvo

definitivně objednává u Jana Kotěry zpracování plánované dokumentace pro Národní dům. Slavnostní položení základního kamene ke stavbě se uskutečnilo 24. května 1906 a v září byla hrubá stavba dovedena do „rovnosti“. Před zimou 1906, tedy přesně před sto lety, se podařilo zastřešit všechny trakty Národního domu. Práce na interiérech pak začínají na jaře 1907, aby obecní výbor mohl během listopadu převzít Národní dům do majetku města. Slavnostní otevření se koná 30. 11. a 1. 12. 1907.

Již první reakce návštěvníků nasvědčují tomu, že se všechny složité peripetie příprav včetně odvážného zadání stavby mladému architektovi

O jedinečnou podobu Národního domu v Prostějově se zasloužil architekt Jan Kotěra

Portrét Jana Kotěry od Maxe Švabinského

vyplatily. Secese, moderní umělecký směr doby, se v českém kontextu teprve prosazoval, stejně jako mladý architekt z pražské UMPRUM. Riziko mohla představovat i jeho spolupráce s kolegy, které si sám zvolil. František Kysela provedl malířskou výzdobu salonků a barevná sgrafita na fasádě, Jan Preisler namaloval pro vestibul dvě rozměrná plátina Sen dívky a Sen jinocha, na sochařské výzdobě se podíleli bratři Stanislav a Vojtěch Suchardovi, Karel Petr vytvořil pro restauraci působivý reliéf Tři Grácie. Všechny prostory domu zdobila secesní svítidla nejrůznějších velikostí, jež podle

Kotěrových návrhů vyrobil v prostějovské Vulkanii František Anýž.

Nic nebránilo tomu, aby se monumentální stavba stala přesně tím, čím ji chtěli její duchovní tvůrci i její realizátoři mít: společenským a kulturním srdcem města.

Již celé století plní Národní dům sen generací českých vlastenců, naplňuje jejich vize a spoluvytváří společenské i kulturní dějiny města.

Avšak také dům samotný má své vlastní dějiny. Výrazný stavební zásah do jeho podoby podle návrhů profesora brněnské německé techniky Emila Traquilliniho za 2. světové války znehodnotil geniální architektonické dílo a ubral mnoho z jeho secesní působivosti. Necitlivá přestavba poznamenala především divadelní trakt, z něhož byly odstraněny prakticky všechny zdobné prvky – štuková výzdoba, monumentální osvětlovací kandelábrы, mosazná svítidla, vitráže atd. Osobité rysy Kotěrova jedinečného díla vzaly za své.

Poválečné chátrání trvalo až do roku 1956. Opravy naplánované na období čtyř let se protáhly

až do roku 1969. Další údobí renovačních prací pak začalo v roce 1985. Nutná údržba a nejrůznější technické modernizace spotřebovaly finance, ale i energii realizátorů. Návrat k secesní kráse budovy byl v nedohlednu.

Významným impulsem k mimořádným renovačním zásahům se stalo blížící se stoleté výročí otevření Národního domu v Prostějově. Jakýmsi předznamenáním těchto příznivých proměn se v roce 2001 stal návrat monumentálních osvětlovacích kandelábrů na balkon divadla. V listopadu 2005 byla otevřena zrekonstruovaná secesní kavárna, která se zaskvěla především návratem původních lustrů a jejich replik. V květnu 2006, symbolicky přesně sto let po slavnostním zapuštění rýče ke stavbě Národního domu, se na půl roku uzavřela jeho divadelní část, aby mohly proběhnout rozsáhlé renovační práce.

Zlatým hřebem této právě končící etapy rekonstrukce je bezpochyby promenoár v prvním patře, kterému se podařilo vrátit původní podobu. Byly odstraněny snížené stropy, které čtyřiašedesát let skrývaly původní štukovou výzdobu. Denní světlo proniká do prostoru dříve zazděnými okny. Vrcholnou ozdobou je sedm lustrů, o jejichž renovaci se zasloužilo umělecké pasířství Houska & Douba z Buštěhradu, které navrátilo lesk také již zmíněným kandelábrům. Čtyři ze sedmi svítidel se podařilo rekonstruovat z dochovaných fragmentů, tři světla byla vyrobena nově.

Poslední etapa renovace, která má vrátit Národnímu domu glanc před blížícím se stým výročím jeho otevření, proběhne v roce 2007. Půjde o pokus vrátit co nejvěrnější původní podobu restauraci Národního domu. Provoz v celé budově se bude opírat o moderní technologie, aby Kotě-

Promenoár v prvním patře divadla se vrací do původní podoby

rovo umělecké poselství mohlo znovu oslovit Prostějovany, ale nejen je, v plné síle a kráse. Geniální architekt dokázal propojit hanácké kořeny Národního domu s evropským rozhledem a šarmem. Ojediné architektonické dílo, které dnes patří k nejvýznamnějším památkám olomouckého regionu, se díky stálé péči města Prostějova stává moderním multifunkčním prostorem. Hodnota secesní perly bude zachována i generacím příštím. V roce 2007 se tak nad prostějovským Národním domem uzavře symbolický kruh první stovky let jeho osudů.

foto: archiv ND v Prostějově

Nový památník lovců mamutů v Předmostí u Přerova

Aleš Drechsler

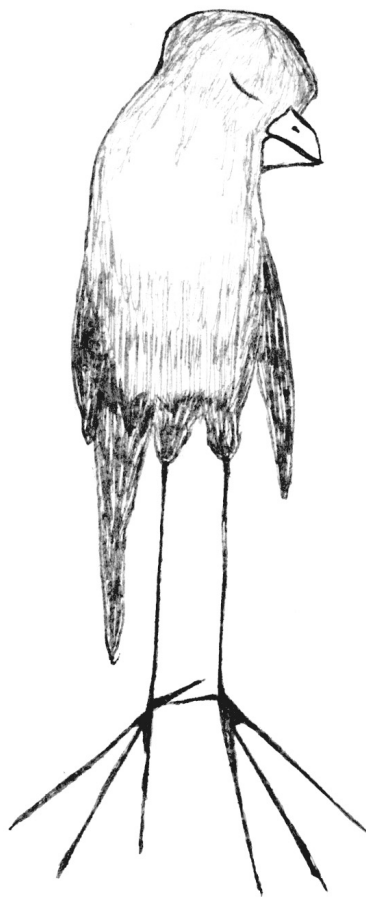
7. října tohoto roku byl na proslulé archeologické lokalitě Skalka v Předmostí u Přerova slavnostně otevřen nově vybudovaný památník lovců mamutů. Jde tak o úspěšné završení takřka sedm desetiletí trvajících snah odborníků, kulturních institucí, občanských sdružení i nadšených jednotlivců o důstojnou a zároveň názornou prezentaci jedné z nejvýznamnějších stanic lovců mladšího paleolitu, náležící nejrozvinutější kultuře té doby – tzv. pavlovienu (30 000 až 25 000 let před dneškem) nejen na našem území. Protože většina kulturních vrstev s unikátními nálezy pozůstatků zvířat poslední doby ledové i s doklady lidského soudobého loveckého osídlení z období starší doby kamenné – paleolitu, včetně nálezů kosterních pozůstatků tehdejších lidí (nález minimálně 25 lidských jedinců nebyl pro toto období na jedné lokalitě překonán v celosvětovém měřítku) byla již v okolí bývalé předmostecké vápencové Skalky ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století spolu se sprašemi (cihlářskými hlínami) bohužel prů-

myslově odtěžena, mohla být budova památníku, který je vlastně zastřešenou prezentací odkryté autentické archeologické situace, postavena na posledním místě, kde jsou stopy po pobytu paleolitických lovců dochovány až do dnešních dnů. Tímto místem je plocha starého hřbitova v Předmostí, který ještě stále chrání původní úroveň terénu v okolí bývalého návrší Skalky, proto se archeologové rozhodli situovat památník do prostoru jeho severozápadního nároží. Výstavba památníku, zaštiťená jak Přerovským magistrátem, tak i pro-

gramem Evropské unie *Společenství INTERREG III.A – Česká republika – Polsko* (tedy současně s výstavbou obdobného typu terénní prezentace v Polsku, zde ale zaměřené na paleontologické nálezy z období druhohor), proběhla v rekordně krátké době necelého 1 roku v návaznosti na dvě etapy náročného archeologického výzkumu, provedeného Archeologickým ústavem AV ČR v Brně ve spolupráci s Univerzitou v Cambridge a Muzeem Komenského v Přerově. Úspěšný archeologický odkryv tak umožnil poprvé v České republice (a potažmo i v Evropě) přímo na místě konzervovat a zpřístupnit veřejnosti bohatou kulturní vrstvu, chráněnou nyní pevnou stavbou, s pozůstatky zvířat poslední doby ledové (převážně mamut, dále i sob, kůň, lev jeskynní aj.), na nichž byly zjištěny stopy jejich zpracovávání a využití tehdejšími lidmi. Nalezeny zde byly i kamenné štípané nástroje a mimořádně i drobný umělecký předmět, rozšiřující zde paletu již dříve nacházených obdivuhodných dokladů umění starší doby kamenné (připomeňme zde alespoň známou „předmosteckou venuši“).

Současně s památníkem byla též zpřístupněna osmikilometrová naučná stezka „Předmostím až do pravěku“, směřující z Předmostí na Čekyňský kopec, kde je instalována socha mamutiho mláděte v životní velikosti. Návštěvníky provádí nejen po nejvýznamnějších paleolitických lokalitách Předmostí a seznamuje s napínavou historií jejich objevování, ale též na jednotlivých stanovištích formou textů, obrázků, fotografií a vědeckých rekonstrukcí informuje o vývoji zdejšího přírodního prostředí a klimatu v geologické minulosti; upozorňuje i na řadu dalších historických a vlastivědných zajímavostí.

Ceny Olomouckého kraje

Olomoucký kraj na přelomu roku poprvé vyhlásil anketu „Ceny Olomouckého kraje za přínos v oblasti kultury v roce 2006“. Hlasy odborné veřejnosti rozhodly na základě přijatých návrhů v deseti kategoriích o nejvýznamnějších kulturních reprezentantech Olomouckého kraje uplynulého roku, jejichž udělení schvaluje Zastupitelstvo Olomouckého kraje. Jedná se o první ročník a tedy založení tradice, který by měla posílit vědomí občanů o Olomouckém kraji a jejich ztotožnění se s krajem, ve kterém žijí.

Hodnotící komise přihlédla především k významu osobnosti nebo realizovaného počínu v celostátním měřítku, ohlasu veřejnosti na realizované aktivity, trvalosti přínosu jednotlivých aktivit a vazbě osobnosti nebo aktivity na Olomoucký kraj.

CENA ZA CELOŽIVOTNÍ PŘÍNOS V OBLASTI KULTURY (DVORANA SLÁVY)

Pavel Novák

Zpěvák, hudebník, skladatel, spisovatel. Žije se svou rodinou v Přerově. Patřil mezi první zpěváky žijící mimo Prahu, kteří se prosadili v celostátním měřítku. V letošním roce oslaví 45 let koncertování. V posledních letech skládá, zpívá a koncertuje pro děti, zpracoval pro ně osm děl tematicky zaměřených výchovných pořadů „Bude me si zpívat“. Tvorbě pro děti v tomto rozsahu se věnuje jako jediný. Ocenění si zaslouží nejen za dlouholetou uměleckou činnost a věrnost svému

městu, ale také za statečnost, se kterou překonává zdravotní obtíže, o nichž píše zcela otevřeně v knihách „I smrt se bojím“ a „Byly to dny, už jsou to roky“.

CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN ROKU V OBLASTI PROFESIONÁLNÍHO UMĚNÍ – OBLAST HUDBY

Mezinárodní bluesový festival Blues Alive

Festival se stal díky důsledné dramaturgii každoroční prestižní událostí nejen u nás, ale i v evropském kontextu. Ke špičkám patří hudebníci z USA. V tří denním programu Blues Alive v roce 2006 vystoupilo 23 bluesových formací, to vše bylo umocněno doprovodnými pořady – koncerty, výstavami, videoprojekcemi.

Organizátorem je Dům kultury Šumperk, s.r.o.

CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN ROKU V OBLASTI PROFESIONÁLNÍHO UMĚNÍ – OBLAST VÝTVARNÉHO UMĚNÍ

Mezinárodní setkání uměleckých kovářů HEFAISTON na hradě Helfštýn

Od roku 1982, kdy se na hradě Helfštýn sešlo čtrnáct uměleckých kovářů, se v rozsáhlých exteriérech hradu uskutečnilo již 25 ročníků, v roce 2006 za účasti až 600 umělců včetně účastníků ze zahraničí. Kromě demonstrace kovářské práce na pracovištích, která jsou vybavena výhněmi a kovářskými nástroji, je k vidění stálá expozice a v exteriérech hradu instalace dovezených kovářských výrobků. Kovářskému víkendu koncem srpna předchází týdenní Kovářské fórum, kdy umělečtí

kováři přímo v hradní kovárně zpracovávají jedno z náročnějších děl, které je pak instalováno na hradě a připomíná tak daný ročník. Hefaiston se stal nejvýznamnější přehlídkou kovářského umění ve střední Evropě a organizátor byl spolu s partnerským městem Lipník nad Bečvou přijat do prestižního Spolku evropských kovářských měst.

Organizátorem je Muzeum Komenského v Přerově.

**CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN ROKU
V OBLASTI PROFESIONÁLNÍHO UMĚNÍ
– OBLAST DIVADLA**

Mezinárodní festival Divadelní Flora

Festival má charakter nesoutěžní přehlídky divadelní tvorby. V roce 2006 vystoupily na festivalu více jak dvě desítky divadelních souborů nejen z ČR a SR, ale i např. z Ruska, Francie, Mexika, Japonska. Motto přehlídky: „Na hranici skutečnosti“. Doprovodný program v rámci X. ročníku nabídl rozsáhlou nabídku – videoprojekce, koncerty, setkání divadelních tvůrců, a to v prostorách významných olomouckých objektů – v Konviktu, na nádvoří Tereziánské zbrojnice, v Moravském divadle a v Divadle hudby.

Organizátorem festivalu je Moravské divadlo Olomouc.

**CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN ROKU
V OBLASTI PROFESIONÁLNÍHO UMĚNÍ
– OBLAST FILMU, ROZHLASU
A TELEVIZE**

**Mezinárodní filmový festival
Academia film Olomouc**

Festival má podobu mezinárodní soutěžní přehlídky dokumentárních filmů z oblasti vědecké, populárně vědecké a didaktické tvorby. Je jedním z nejstarších festivalů dokumentárních filmů ve střední Evropě. Loňský ročník byl tematicky zaměřen na „Osobnosti dokumentu“, tj. výrazné osobnosti před i za kamerou. V mezinárodní soutěži se zúčastnilo 188 pořadů ze 38 zemí. Festival se stává místem pro setkávání tvůrců dokumentárních snímků s diváky, převážně mladými, a současně demonstrovuje různé možnosti využití této oblasti pro výchovu a vzdělávání.

Organizátorem festivalu je Univerzita Palackého v Olomouci.

**CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN ROKU
V OBLASTI PROFESIONÁLNÍHO UMĚNÍ
– OBLAST LITERATURY**

**Kniha „Vincenc Priessnitz
– Světový přírodní léčitel“ autorů
Miloše Kočky a Aloise Kubíka**

Knihu vydalo nakladatelství Pavla Ševčíka Veduta se sídlem ve Štítech. Je věnována zakladateli lázeňské tradice v Jeseníku Vincenci Priessnitzovi. Kromě části věnované počátkům lázeňství je sledován sociální a stavební vývoj v Jeseníku. Jeden z autorů knihy JUDr. Miloš Kočka se dlouhodobě věnuje osobnosti V. Priessnitze a je v bádání o Priessnitzovi uznávanou mezinárodní autoritou. MUDr. Alois Kubík působil dlouhá léta jako lékař v lázních Jeseník. Kniha, stojící svou formou na rozhraní krásné literatury, literatury faktu a odborné monografie představuje první komplexní dílo českých autorů věnované světové osobnosti Vincence Priessnitze.

CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN V OBLASTI NEPROFESIONÁLNÍ UMĚLECKÉ ČINNOSTI

Festival poezie Wolkrův Prostějov

Festival je vyhlašován Ministerstvem kultury ČR a je každoročně zařazován mezi nejvýznamnější festivaly v oblasti neprofesionálního umění v České republice. Je jediným festivalem neprofesionálního uměleckého přednesu. Atraktivitu přináší také doprovodné programy jednak pro samotné účastníky (hlasové rozcvičky, rozborové semináře), ale i pro širokou veřejnost (divadla poezie, koncerty). Festival představuje určitý model využití aktivní umělecké činnosti pro utváření osobnosti mladého člověka.

Organizátorem festivalu je DUHA, kulturní klub u hradeb v Prostějově.

CENA ZA VÝJIMEČNÝ POČIN V OBLASTI OCHRANY A POPULARIZACE KULTURNÍCH HODNOT

Otevření Arcidiecézního muzea v Olomouci

Arcidiecézní muzeum bylo administrativně ustanoveno roce 1998 jako součást Muzea umění Olomouc na základě smlouvy mezi Muzeem umění Olomouc a Arcibiskupstvím olomouckým. Z prostředků Ministerstva kultury byl postupně rekonstruován objekt kapitulního děkanství a jeho hospodářský dvůr. Dne 1. června 2006 bylo pro veřejnost otevřeno Arcidiecézní muzeum. Expozice evropské úrovně představuje umělecká díla

s duchovním obsahem různých uměleckých slohů, od románského až po 19. století. Řada vystavovaných exponátů byla pro výstavní účely restaurována. Expozice jsou instalovány v prostoru bývalého olomouckého hradu včetně pozůstatků biskupského a knížecího paláce. Zvláštní ocenění si zaslouží i způsob architektonického řešení celého areálu pro výstavní a muzejní účely.

CENA OSOBNOST ROKU V OBLASTI KULTURY

Jindřich Štreit

Jindřich Štreit patří od osmdesátých let minulého století mezi přední tvůrce tzv. dokumentární fotografie. Jeho fotografie z venkovského prostředí, pro autora v typickém černobílém provedení, patří do zlatého fondu světové fotografie. Rozsáhlá a různorodá tvorba je zastoupena ve veřejných sbírkách po celém světě. Štreitovy dokumenty jsou úzce spjaty s prostředím a lidmi Olomouckého kraje. Kromě tematiky prostého venkovského člověka dneška si autor rád vybírá prostředí sociálních ústavů a domovů důchodců, do jejichž života nahlíží s pokornou samozřejmostí. Autor přijímá i žhavá témata dnešního dne – např. drogy. V loňském roce oslavil Jindřich Štreit životní jubileum retrospektivní výstavou, která představovala průřez čtyřicetiletou tvorbou. Jindřich Štreit působí jako pedagog na Institutu tvůrčí fotografie Filozoficko-přírodovědné fakulty Slezské univerzity v Opavě.

Václava Jemelková

Oborová brána Knihovnictví a informační věda (KIV)

Namísto dosavadní rubriky Knihovnická literatura čtenářům nabízíme úplnější a aktuálnější přehled na stránkách Národní knihovny (www.nkp.cz nebo knihovnam.nkp.cz). Oborová **brána KIV** umožňuje paralelní vyhledávání informací z informačních zdrojů v oblasti knihovnictví a informační vědy (KIV).

Můžete vyhledávat v odborných databázích českých i zahraničních. K tomu použijte **Vyhledávač KIV**. V něm vybíráte zdroje (databáze) a v nich vyhledáváte přímým zadáním dotazu.

Mezi zdroji, které jsou připraveny k vyhledávání, má značný význam oborová databáze KKL. Je spravována Knihovnickým institutem Národní knihovny ČR a představuje katalog Knihovny knihovnické literatury, analytické záznamy článků z odborného tisku, záznamy cestovních zpráv apod. V KKL najdete také záznamy internetových zdrojů s odkazem na plný text (tzv. logická báze KIV).

Databáze KKL je také připravena k prohlížení podle kategorií Konspektu - viz funkce **Prohlížení KKL**.

Do oborové brány jsou vybírány zdroje, které tématicky patří do jádra oboru. Jen v omezené míře najdete prostřednictvím brány literaturu z příbuzných a hraničních oborů, a to se obvykle jedná o průnik s tematikou KIV. Výjimky jsou dány záběrem zapojených databází. Především báze KKL má, vzhledem ke svým funkcím, definován širší záběr.

Vlastivědné muzeum v Olomouci

- představuje od 16. února 2007 na výstavě *Tibet všední i mystický* tradiční oděvy, šperky a doplňky, způsob bydlení, vybavení domácnosti či zvyků a stravování obyvatel „střechy světa“. Ucelený pohled na každodenní život dnešních Tibeťanů – usedlých zemědělců i kočovných pastevců, na jejich kulturu a náboženství lze shlédnout až do 7. dubna 2007.

- zaujme návštěvníky výstavou *Veselé velikonoce! Velikonoční dary a pozdravy*. Již sám název napovídá, že nám připomene nejen význačné dny postní a velikonoční doby, ale také jedno z nejhezčích období roku – nástup jara. Kromě tradičních symbolů velikonoce budou prezentovány velikonoční pohlednice z muzejních i soukromých sbírek, z nichž nejstarší pocházejí z počátku minulého století. Výstava potrvá do 9. dubna 2007.

Muzeum Komenského v Přerově

- zve na výstavu *Ohrožujete mravní výchovu mládeže*. Název nezvyklý pro muzejní výstavu představuje výběr ze sbírky erotických exlibris Karla Jaroslava Obrátila (1866–1945). Exponáty jsou zapůjčeny z Knihovny Národního muzea v Praze. Shlédnout je lze od 7. června do 29. července 2007 v Malém výstavním sále muzea.

Vlastivědné muzeum v Šumperku

- se jako partner projektu podílelo na rozsáhlé rekonstrukci severovýchodního křídla Pavlínina dvora v Šumperku, především na vybavení inte-

riérů, zpracování scénáře Galerie a na samotné instalaci první expozice. Výstava s názvem *Současné umění Šumperska* je věnována vedle několika starších významných zesnulých autorů (Zdeněk Sklenář, Richard Wiesner, Karel Homola, Jiří Jílek, Vítězslav Pokorný, Zbyněk Semerák) skupině nejvýraznějších tvůrců současnosti na Šumpersku (Lubomír Bartoš, Jiří Hovorka, Jan Hrachovina, Aleš Kauer, Anežka Kovalová, Miroslav Koval, Věra Kovářová, Jiří Krtička, Dagmar Koverdinská, Miloslava Prokúpková, Antonín Suchan, Bohumil Těplý, Petr Válka, Ilja Zachoval). Galerie byla slavnostně otevřena vernisáží dne 1. 2. 2007, výstava potrvá do 31. 8. 2007.

- zve zájemce až do 31. března 2007 na výstavu *Tajemství jeskyní*, která prezentuje spolupráci slovenských a českých jeskyňářů při výzkumu podzemí. Tu připomínají soubory map, fotografií, tiskových zpráv, článků či knih s připomenutím historie a vzniku této spolupráce.

Muzeum umění Olomouc

- připravilo ve spolupráci s Národní galerií Praha v Arcidiecézním muzeu upravenou reprízu výstavy *Petr Brandl. Malíř neřestí pozemských*. Je představen méně tradiční výběr z díla jedné z nejznámějších osobností českého vrcholného baroka. Podářilo se shromáždit reprezentativní výběr obrazů – výjevy z každodenního života, které přes více či méně pikantní scénérie nesou v podtextu morali- zující poselství. Výstava byla slavnostně zahájena 1. 2. 2007 a potrvá do 22. 4. 2007.

- ve spolupráci s Dopravním podnikem města Olomouce a Institutem tvůrčí fotografie Slezské univerzity v Opavě připravilo fotografický projekt **Zaostřeno na dopravní podnik**, který dokumentuje činnost DPMO, práci jeho zaměstnanců, ale i zajímavé situace v dopravních prostředcích, na zastávkách, zkrátka jak městská hromadná doprava ovlivňuje život obyvatel Olomouce. Specifická forma prezentace fotografií přichází tentokrát za zájemci v „pojízdné galerii“ – tramvajové soupravě T3, která je po tři měsíce součástí provozu MHD v Olomouci (do 14. 5. 2007). Na projektu se podílela šestice studentů světoznámého dokumentaristy Jindřicha Štreita i jejich učitel sám.

- rovněž ve spolupráci s Jindřichem Štreitem zpracovalo průřez jeho tvorbou s názvem **Jindřich Štreit. Fotografie 1965–2005**. Výstava věnovaná autorově životnímu jubileu dokumentuje témata každodenního anonymního lidského života – svatby, pohřby, zabíjačky, ale i schůze, brigády. Výstavu lze shlédnout do 13. 5. 2007.

Městská knihovna Prostějov

- pořádá dne 25. září 2007 již potřetí celostátní seminář s tematikou **Věřejné knihovnické a informační služby pro handicapované uživatele**. Bližší informace na <http://knihovna.prostejov.cz>

Vlastivědné muzeum Jesenicka

- připravilo pro mládež výstavu na dané téma **Od doby kamenné po dobu slovanských sídlišť**. Výstavu lze shlédnout do 14. 4. 2007.

- dokumentuje na leteckých fotografiích Ing. J. Vondry **Jeseníky z ptačí perspektivy**. Kurátorem výstavy je RNDr. Jan Hauk, CSc a výstava se připravuje na období od 24. 4. do 19. 5. 2007.

Městské muzeum a galerie v Hranicích

- zve na prohlídku stálé expozice ve výstavních prostorách bývalé radnice na Masarykově náměstí a přilehlého domu čp. 1 v Radniční ulici v Hranicích, odkud je také vstup do expozic. V současné době slouží výstavám a expozicím 3 místnosti. V tzv. **Gotickém sále** je stálá fotografická výstava **Proměny Hranic**, v sousedním tzv. **salónku** je instalován stylizovaný měšťanský pokoj z 19. století a papírový model hranického zámku a přilehlých domů včetně opevnění, jež tvořily historické jádro města. Jeho autorem je místní rodák a amatérský historik Stanislav Miloš. Současná podoba modelu nám představuje vzhled města od dnešní křižovatky u kina (na severu) až po severní stranu Masarykova náměstí (na jihu). Výstavní síň **Stará radnice** slouží k pořádání výstav z muzejních sbírek, didaktických a komornějších výtvarných výstav, příležitostně se zde pořádají přednášky a koncerty.

Václava Jemelková

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI

DUBEN

Hutka, Jaroslav – písničkář; prozaik; básník

* 21. 04. 1947 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: spolupracoval s rozhlasem; v roce 1972 spoluzakladatelem folkového sdružení Šaf-rán; koncem 60. let patřil k první generaci folkových zpěváků; v roce 1978 odešel do exilu; spolupráce se Svobodnou Evropou; po roce 1989 se vrátil do Československa; své skladby vydává ve vlastním vydavatelství Fosil, v edici Samopal

Literatura: Rohál, R.: Populární slovník českých zpěváků. Praha 2004; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 1. A–L. Praha 1995; Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999.

Javůrek, Jaromír – prozaik

* 12. 04. 1887

† 28. 02. 1983 Turnov, okr. Semily

Oblast působení: Jesenicko; Šumpersko

Pozn.: autor knih a článků s mysliveckou tematikou

Literatura: Zejda, R. – Jurman, H. – Havlíková, L.: Slovník spisovatelů okresu Žďár nad Sázavou. Velké Meziříčí 1992.

Kosterka, Hugo – překladatel; redaktor

* 09. 04. 1867 Valašské Meziříčí, okr. Vsetín

† 31. 05. 1956 Praha

Pozn.: byl redaktorem časopisu Dílo a knihnice Symposion; překládal hlavně severské autory, ale i autory anglické, francouzské a španělské

Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Martínek, Vojtěch – dramaturg; knihovník; literární historik; literární kritik; literární teoretik; redaktor; prozaik; vydavatel

* 11. 04. 1887 Brušperk, okr. Frýdek-Místek

† 25. 04. 1960 Ostrava

Místa působení: Ostrava

Pozn.: těžiště tvorby spočívá v románových cyklech zachycujících národnostní a sociální přerod Ostravska v době industrializace; angažoval se v politickém i kulturním životě na severní Moravě

Literatura: Bár, Z.: Vojtěch Martínek, člověk a dílo. Opava 1948; Český biografický slovník XX. století. 2. K–P. Praha 1999; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Olič, Jiří – básník; literární kritik; prozaik; výtvarný kritik

* 23. 04. 1947 Horní Libina, okr. Šumperk

Místa působení: Olomouc; Dlouhá Loučka, okr. Olomouc

Pozn.: v Bratislavě vydával od poloviny 80. let s O. Pastierom samizdatový časopis Fragment,

od roku 1990 legalizovaný; zabývá se osobností a dílem J. Demla a J. Váchala
Literatura: Český biografický slovník XX. století. 2. K–P. Praha 1999.

Pokorný, Jiří – dramatik; režisér

* 04. 04. 1967 Kroměříž

Místa působení: Brno

Pozn.: v letech 1993–2000 režisérem a uměleckým šéfem Činoherního studia v Ústí nad Labem; od r. 2002 uměleckým šéfem Divadla Na zábradlí v Praze; další spolupráce např. s Národním divadlem v Praze, Divadlem J. K. Tyla v Plzni; příspěvky do periodik Divadelní noviny, Svět a divadlo

Literatura: Salon. Literární příloha Práva, 2003, č. 342.

Pravda, František – prozaik

* 17. 04. 1817 Nekrasín, okr. Jindřichův Hradec

† 08. 12. 1904 Hrádek, okr. Klatovy

Oblast působení: Slezsko

Pozn.: od roku 1847 až do smrti byl vychovatelem ve šlechtické rodině K. Th. Sturmfelda; psal povídky a novely z vesnického prostředí; spolupracoval s Opavským besedníkem

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Nová řada. 3 (15). Ostrava 2002.

Semerád, Karel – dramatik; režisér; činoherní herec; autor dětské literatury

* 28. 04. 1937 Blatná, okr. Strakonice

Místa působení: Zlín

Pozn.: autor pohádek

Literatura: Kdo je kdo. Čechy, Morava, Slezsko. Praha 1991.

Strouhal, Martin – básník; folklorista

* 11. 04. 1907 Zdětín, okr. Prostějov

† 02. 11. 1987 Litovel, okr. Olomouc

Místa působení: Litovel, okr. Olomouc; Senice na Hané, okr. Olomouc

Pozn.: sbíral lidové pověsti z Litovelska, Konicka a okolí

Literatura: Doupalová, E.: Slovník sběratelů, vydavatelů a zpracovatelů moravských lidových pověstí. Praha 1988; V roce 1987 zemřel. Brno 1988.

Tomášek, Kazimír – básník; sběratel lidových písní; osvětový pracovník

* 09. 04. 1817 Vřesina, okr. Nový Jičín

† 20. 04. 1876 Velká Polom, okr. Opava

Místa působení: Velká Polom, okr. Opava

Oblast působení: Opavsko

Pozn.: spolupracovník F. Sušila; zakládal knihovny

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 2. Opava 1976; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 5. Opava – Ostrava 1996.

Travěnc, Antonín – básník

* 20. 04. 1867 Luleč, okr. Vyškov

† 25. 02. 1951 Bohaté Málkovice, okr. Vyškov

Místa působení: Bohaté Málkovice, okr. Vyškov

Pozn.: přispíval do Nového života; autor epigramů

Literatura: Komárek, J.: Naši rodáci a krajané. Rousínov 1934; Slavík, B.: Hanácké písemnictví. Olomouc 1940.

KVĚTEN

Černo hous, Alan – prozaik; básník; překladatel
* 02. 05. 1967 Zlín

Pozn.: cestovatel; překladatel z ruštiny

Literatura: Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990–1995. Olomouc 1996.

Fic, Igor – esejista; redaktor

* 10. 05. 1967 Blansko

Místa působení: Olomouc; Kroměříž

Pozn.: příspěvky v časopisech Tvar, Aluze, Proglas, Souvislosti aj.; v nakladatelství Host založil a redigoval edici Poesie

Literatura: Salon. Literární příloha Práva, 2003, č. 345.

Hanuš, Miroslav – prozaik

* 15. 05. 1907 Praha

† 26. 09. 1995 Chrudim

Místa působení: Horní Olešná, okr. Šumperk; Šilperk, okr. Šumperk

Oblast působení: Šumpersko

Pozn.: učil v Horní Olešné a v Šilperku; po roce 1968 nebyly jeho práce vydávány

Literatura: Adamovič, I.: Slovník české literární fantastiky a science fiction. Praha 1995; Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982.

Herben, Jan – historik; literární kritik; novinář; prozaik; redaktor

* 07. 05. 1857 Brumovice, okr. Břeclav

† 24. 12. 1936 Praha

Pozn.: stoupenec masarykovského realismu; v letech 1886–1915 založil a redigoval časopis

Čas; byl redaktorem Národních listů a Lidových novin; zajímal se o národopis

Literatura: Šlechtová, A. – Levora, J.: Členové České akademie věd a umění 1890–1952. Praha 2004; Cháb, V.: Jan Herben. Praha 1947; Ottův slovník naučný. 11. Praha 1897; Slovník českých spisovatelů. Praha 1964; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999.

Holas, Emil – publicista

* 19. 05. 1917 Skalice, okr. Frýdek-Místek

† 29. 03. 1985

Místa působení: Olomouc; Ostrava

Pozn.: autor řady prací časopiseckých i knižních z oboru psychologie

Literatura: Kdo je kdo v Československu. 1. A–J. Praha 1969; Zakladatelé a pokračovatelé. Olomouc 1996.

Knitschke, Marie – básnířka; dramatička

* 07. 05. 1857 Šumperk

† 14. 12. 1940 Šumperk

Místa působení: Šumperk

Pozn.: autorka divadelních her z historie Šumperka

Literatura: Šumperk – město a jeho obyvatelé. Šumperk 1996; Filip, Z.: Biografický slovník okresu Šumperk. Šumperk 2001.

Křesťan, František – knihovník; publicista

* 30. 05. 1907 Písek

† 01. 03. 1985 Třebíč

Místa působení: Třebíč

Pozn.: pro čtenáře knihovny v Třebíči vydával časopis Čtenář; zabýval se praktickou pedagogikou čtenáře

Literatura: Duha, 4, 1990, č. 1; Kdy zemřeli ...? 1980–1985. Praha 1992; Pedagogická encyklopedie. 2. Praha 1939.

Kubisz, Paweł – básník; prozaik

* 12. 05. 1907 Konská, okr. Frýdek-Místek

† 19. 08. 1968 Český Těšín, okr. Karviná

Oblast působení: Českotěšínsko

Pozn.: po válce organizoval literární a společenský život na Českotěšínsku; verše a povídky psal v nářečí

Literatura: Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Neužil, František – básník; prozaik; redaktor; archivář

* 09. 05. 1907 Pozořice, okr. Brno-venkov

† 22. 11. 1995 Brno

Místa působení: Brno; Nový Jičín; Orlovice, okr. Vyškov; Rybníček, okr. Olomouc; Šumvald, okr. Olomouc; Želeč, okr. Prostějov

Pozn.: redaktor Českého slova v Praze v letech 1937–39; autor historických románů; spolupředíval brněnské Středisko

Literatura: Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; V roce 1995 zemřeli. Brno 1996; Všetická, F.: Olomouc literární. Olomouc 2002; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 2. M–Ž. Praha 1998.

Pleskáč, Jan – folklorista; spisovatel

* 15. 05. 1797 Třebíč

† 26. 07. 1873 Olešnice, okr. Blansko

Místa působení: Kučerov, okr. Vyškov; Lhota u Olešnice, okr. Blansko; Netín, okr. Žďár nad

Sázavou; Olešnice, okr. Blansko; Želetava, okr. Třebíč

Pozn.: se spolupracovníky sbíral pověsti a pohádky z okolí Olešnice, Vyškova, Třebíče, Žďáru, Brněnska; zasloužil se o ochotnické divadlo v Olešnici

Literatura: Doupalová, E.: Slovník sběratelů, vydavatelů a zpracovatelů moravských lidových pověstí. Praha 1988; Masarykův slovník naučný. 5. Praha 1931.

Polanský, Robert – archivář; kronikář

* 05. 05. 1877 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

† 20. 08. 1953 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

Místa působení: Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín; Nový Jičín

Literatura: Hoffmannová, J.: Biografický slovník archivářů českých zemí. Praha 2000; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Sládková, Věra – prozaička; básnířka; knihovnice

* 01. 05. 1927 Brno

† 01. 04. 2006 Bílovice (u Brna)

Místa působení: Brno; Kunštát, okr. Blansko

Pozn.: psala básně, povídky, novely, rozhlasové hry

Literatura: Kdo je kdo. 91/92. Česká republika. Federální orgány ČSFR. 2. N–Ž. Praha 1991; Lidové noviny, 3.4.2006; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 2. M–Ž. Praha 1998.

Verner, Pavel – dramatik; prozaik; redaktor

* 19. 05. 1947 Rýmařov, okr. Bruntál

Pozn.: svobodné povolání – literární tvorba a publicistika

Literatura: Adamovič, I.: Slovník české literární fantastiky a science fiction. Praha 1995; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 2. M–Ž. Praha 1998.

Závada, Jaroslav – literární teoretik; literární historik; překladatel; redaktor; rozhlasový pracovník

* 08. 05. 1907 Hrabová, okr. Ostrava

† 06. 07. 1964 Praha

Místa působení: Ostrava

Pozn.: bratr Viléma Závady; vztah díla k bezručovské tématice; působil zejména v Praze; cesty do slovanských zemí; překládal polskou, srbskou, ruskou, bulharskou a slovinskou literaturu

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 2. Opava 1976; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

ČERVEN

Dokoupil, Antonín – dramatik; prozaik; básník

* 07. 06. 1887 Suchonice, okr. Olomouc

† 22. 12. 1961 Brno

Místa působení: Brno; Prostějov

Pozn.: editor prvního výboru prací J. Wolкера

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A–G. Praha 1985.

Havlas, František – překladatel

* 29. 06. 1857 Bartovice, okr. Ostrava

† 21. 05. 1927 Jablunkov, okr. Frýdek-Místek

Místa působení: Frýdek; Třinec, okr. Frýdek-Místek; Český Těšín, okr. Karviná

Oblast působení: Frýdecko

Pozn.: vydal náboženský zpěvník a několik náboženských tisků v polštině; přispíval do Věstníku Matice opavské; autor vlastivědných článků

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 3. Opava 1979.

Jaroš, Zdeněk – básník

* 06. 06. 1917 Šumice, okr. Uherské Hradiště

† 02. 05. 1990 Uherské Hradiště

Místa působení: Uherské Hradiště; Uherský Brod, okr. Uherské Hradiště

Literatura: Slavíková, V.: Spisovatelé Jihomoravského kraje. Brno 1989; Zpravodaj města Uherské Hradiště, 1997, č. 6.

Kainar, Josef – básník; dramatik; fotograf; hudebník; kreslíř; překladatel; redaktor; textař

* 29. 06. 1917 Přerov

† 16. 11. 1971 Dobříš, okr. Příbram

Místa působení: Brno; Ostrava; Přerov; Řepiště, okr. Frýdek-Místek

Pozn.: též tvorba pro děti; jeho tvorba spojena se Skupinou 42

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Nová řada. 6 (18). Ostrava 2005; Blahynka, M.: Člověk Kainar. Ostrava 1983; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 1. A–L. Praha 1995; Český biografický slovník

XX. století. 2. K–P. Praha 1999; Čeští spisovatelé 20. století. Praha 1985.

Králík, Oldřich – literární historik; literární kritik
* 09. 06. 1907 Kroměříž

† 20. 08. 1975 Olomouc

Místa působení: Olomouc; Příbor, okr. Nový Jičín

Pozn.: ve vědecké činnosti se soustředil na starou českou literaturu a na osobnosti české literatury 19. a 20. století

Literatura: Česká literatura, 24, 1976, č. 2; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 1. A–L. Praha 1995; Zakladatelé a pokračovatelé. Olomouc 1996; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Malý, Radomír – historik; novinář; redaktor; překladatel

* 04. 06. 1947 Brno

Místa působení: Brno; Kroměříž

Pozn.: zástupce šéfredaktora Lidové demokracie Brno; příspěvky v Lidové demokracii, Malovaném kraji, exilovém týdeníku Národní politika aj.; spolupráce s Rádiem Svobodná Evropa

Literatura: Kdo je kdo. 91/92. Česká republika. Federální orgány ČSFR. 1. A–M. Praha 1991; Kdo je kdo. Osobnosti české současnosti. 5000 životopisů. Praha 2005.

Patočka, Jan – filosof; publicista; překladatel

* 01. 06. 1907 Turnov, okr. Semily

† 13. 03. 1977 Praha

Místa působení: Brno

Pozn.: základem jeho filosofie je fenomenologie; tajemník Jednoty filosofické; jeden z prvních mluvčích Charty 77

Literatura: Dubský, I.: Filosof Jan Patočka. Praha 1991; Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. 2. K–P. Praha 1999.

Pelcák, Martin – básník; spisovatel; překladatel
* 07. 06. 1967 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: filozofické, absurdní a fantastické povídky; používá pseudonym Gato

Literatura: Adamovič, I.: Slovník české literární fantastiky a science fiction. Praha 1995; Černá, J.: Slovníček současných brněnských spisovatelů. Brno 1994.

Rusek, Ladislav – grafik; malíř; básník; ilustrátor

* 28. 06. 1927 Hrabství, okr. Opava

Místa působení: Postřelmov, okr. Šumperk; Olomouc

Pozn.: k šíření jeho grafik po celém světě přispěla díla se skautskou tematikou; odborné knihy z oboru výtvarného umění; příspěvky do periodik Lidová demokracie, Hanácké noviny, Literární noviny, Skautské listy aj.

Literatura: Ladislav Rusek. Grafika a kresby. Adamov u Brna 1975. – Katalog výstavy; Kolář, B.: Z paměti literární Olomouce. Olomouc 2004; Dvořák, F.: Současné exlibris. Praha 1979; Salon. Literární příloha Práva, 2003, č. 348.

Sedláček, Alfons – redaktor; spisovatel

* 27. 06. 1897 Hranice, okr. Přerov

† 07. 06. 1981 Praha

Místa působení: Hranice, okr. Přerov

Pozn.: v Praze byl redaktorem deníků *Venkov*, *Večerník*; řadu let strávil v armádních službách

Literatura: Sborník Státního okresního archivu Přerov. Přerov 1998.

Sokol, Antonín H. – dramatik; prozaik; redaktor; překladatel

* 07. 06. 1847 Neslovice, okr. Brno-venkov

† 14. 05. 1889 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: v Praze přispíval do *Slavie*, *Pokroku*

Literatura: Hýsek, M.: *Literární Morava v letech 1849–1885*. Praha 1911; Vopravil, J.: *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře*. Praha 1973.

Turinský, František – básník; dramatik

* 26. 01. 1797 Poděbrady, okr. Nymburk

† 04. 09. 1852 Praha

Místa působení: Mikulov, okr. Břeclav

Pozn.: pohřben v Hradci Králové

Literatura: Pernica, B.: *Písemnictví na západní Moravě. Kulturně-historický nástin*. Přerov [1938]; Zejda, R. – Jurman, H. – Havlíková, L.: *Slovník spisovatelů okresu Žďár nad Sázavou. Velké Meziříčí 1992*; *Ottův slovník naučný*. 25. Praha 1906; *Masarykův slovník naučný*. 7. Praha 1933.

Vážanský, Jan – básník

* 04. 06. 1897 Kelč, okr. Vsetín

† 03. 07. 1963 Hradec nad Moravicí, okr. Opava

Místa působení: Šternberk, okr. Olomouc; Hrabyně, okr. Opava; Kateřinky, okr. Opava; Branky, okr. Vsetín; Hradec nad Moravicí, okr. Opava

Pozn.: jeho spisy zůstaly v rukopise

Literatura: *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000*. Valašské Meziříčí 2000.

Volf, Zdeněk – básník

* 30. 06. 1957 Valašské Meziříčí, okr. Vsetín

Pozn.: často publikuje časopisecky

Literatura: *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000*. Valašské Meziříčí 2000.

Vrbík, Stanislav – básník; korepetitor; redaktor; prozaik; skladatel; varhaník

* 08. 06. 1907 Jablunkov, okr. Frýdek-Místek

† 02. 09. 1987 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: autor chrámové hudby, orchestrálních skladeb, operet, baletů

Literatura: *Český taneční slovník*. Praha 2001; *Poselství*. Olomouc 1938; *Československý hudební slovník*. 2. Praha 1965; *Všetička, F.*: *Olomouc literární*. Olomouc 2002.

Literární soutěž POVÍDKA ROKU 2007

Literární noviny vyhláší 2. ročník literární soutěže Povídka roku 2007. Soutěž bude probíhat ve dvanácti kolech. Vítězové z jednotlivých kol postoupí do finále, ze kterého začátkem příštího roku vzejde celkový vítěz. Vítězné povídky jednotlivých kol budou následně publikovány knižně.

Pravidla pro účastníky:

- věk účastníků není limitován
- přihlášený mohou být pouze nepublikované texty
- do soutěže budou zařazeny povídky v rozsahu 10 000–30 000 znaků včetně mezer, texty musejí být doručeny do redakce Literárních novin buď elektronicky na adresu povidkaroku@literarky.cz, nebo písemně na adresu: **Literární noviny, Poštovská 8C, 602 00 Brno, heslo „Povídka“**
- spolu s povídkou je nutné uvést svou kontaktní adresu
- uzávěrky jednotlivých kol: **4. 3., 1. 4., 29. 4., 27. 5., 24. 6., 22. 7, 19. 8., 16. 9., 14. 10., 11. 11. a 9. 12.**
- během roku se účastník smí přihlásit pouze do jednoho kola s jednou povídkou
- zařazeny budou jen povídky v českém jazyce
- všechny příchozí, do soutěže zařazené texty budou publikovány na internetových stránkách www.literarky.cz
- účastník soutěže přihláškou dává svolení s publikováním povídky Literárními novinami či jejich partnery
- zasláné rukopisy se nevracejí

Porota a hodnocení:

- porota je jmenována Výborem Společnosti pro Literární noviny a sestává z pěti členů
- z přihlášených textů redakce každý měsíc vybere nejvýše sedm, které se dostanou anonymně k posouzení porotě
- o všech zasláných textech budou mít zároveň čtenáři možnost hlasovat i na internetových stránkách
- každý porotce rozhoduje nezávisle na ostatních, tj. bez konzultace s nimi
- mezi zasláné povídky rozdělí porotce celkem sto bodů, a to tak, že žádné nesmí udělit více než čtyřicet bodů a všechny body přitom musí vyčerpat
- své hodnocení každý porotce u každé povídky krátkým komentářem slovně zdůvodní
- vítězí povídka s nejvyšším počtem bodů
- v případě rovnosti bodů či hlasů se uskuteční dodatečné hlasování poroty, kde každý porotce musí udělit jeden hlas pouze jedné z povídek
- povídky na druhém a dalších místech, které získají alespoň dvacet procent bodů, postupují do soutěže dalšího kola
- po vyhlášení posledního kola z dvanácti vítězných povídek porota vybere touto metodou Povídku roku 2007
- proti výběru redakce i verdiktu poroty není odvolání

Cena a odměny:

- vítěz kola dostane nejméně 5000 korun a povídka bude publikována v Literárních novinách
- vítěz hlasování čtenářů získá nejméně předplatné Literárních novin na jeden rok
- vítěz Povídky roku získá nejméně 50 000 Kč

Z obsahu:

Anketa 7 divů Olomouckého kraje

- Roman Giebisch

Helena Veličková s Irenou Šindlářovou

Digitálním knihovnám svítá zelená.

Cena pro Adolfa Knolla

Čtvero ročních období – čtvero živlů

– čtvero symbolů: Oheň - Irena Šindlářová

Zrcadlo skutečnosti v moravských

barokních kronikách - Karla Vozáková

Encyklopedie knihy

- Helena Stejskalová

Příběh knihy: Jak se tiskla a vázala kniha

v minulosti - Helena Stejskalová

1